

Tassili N'Ajjer

Jokien ylätasanko

Erämaa on kaunis, hän lisäsi...
Ja se oli totta. Olen aina
rakastanut aavikoita. Siellä voi
istua hiekkaharjulle. Ei näy
mitään. Ei kuulu mitään. Ja
kuitenkin hiljaisuudessa säteilee
jotain...

- Se, mikä tekee erämaan
kauniiksi, pikku prinssi sanoi, on
sinne jonnekin kätkety kaivo...

Antoine De Saint-Exupery:
Pikku Prinssi

Copyright © 2010

Luoma-aho Erkki, Hannonen Erkki, Lehtinen
Leena, Peltola Heikki, Saarikoski Helena

Agouad (Erkki Hannonen)
Aicha (Helena Saarikoski)
Bokhemi (Erkki Luoma-aho)
Fadimata (Leena Lehtinen)
Oucha (Heikki Peltola)

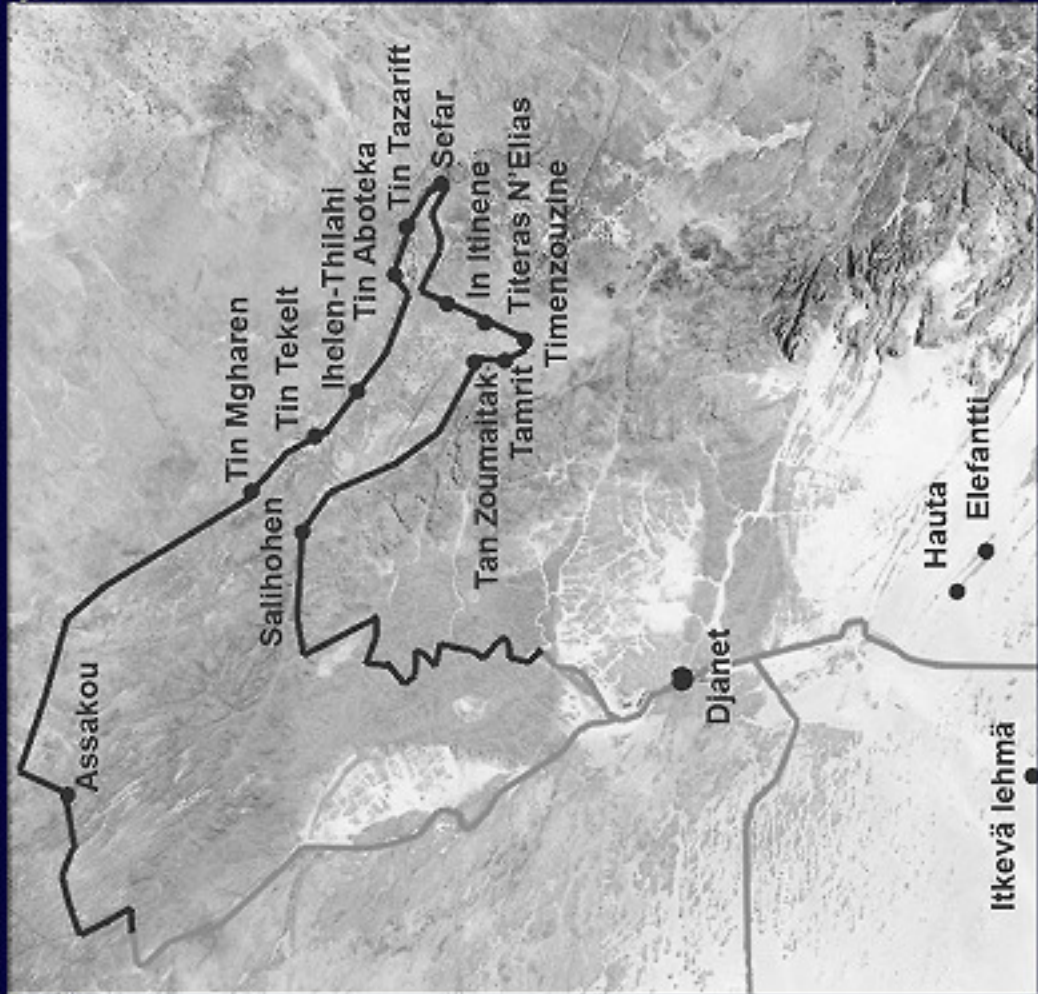
Kirjan kustantaja ja julkaisija:
Erkki Luoma-aho

Painopaikka: Blurb

Paluu ylängöille. Kuva: Aicha

blurb

Sahara opettaa

Patikoimassa Algerian Tassillissa

"Jos haluat avata ikkunen maailmaan, kannattaa varautua siihen, että vieraat tuulet puhaltavat sisään." (Zarko Petan) Minulle kävi juuri näin. Jokin aika sitten palasin Algeriasta täysin muuttuneena miehenä. Tuaregieilämiä oli lyönyt leimansa sisimpääni.

Nyt jälkepäin sanoisin, että siellä heidän joukossaan ja ehdollaani pitäisi jokaisen ympäristöasioista päättävän viettää pari viikkoa. No, miksi juuri siinä piti ängertä, entiseen Ranskan siirtomaahan (itsenäistyi tasa-vallaksi v. 1962). Jo kouluopikana luesselin antaumuksella Henry Lhoten kirjan "Saharan kalliopiirroksset". Lhote tutki ja hänen ryhmänsä kuvasi sekä kopioi kaikki löytämänsä Tassili N'Ajjerin alueen piirroksset ja maalaukset. Heidän työnsä tulokset löytyvät nykyään Pariisin Musée de l'Hommeista.

Seikkailuun

Seikkailuntuntua alkoi olla ilmassa, kun Pariisin CDG-lentokentän (Charles de Gaulle-kentän) 2D-terminaalin (FINNAIRin tuloterminaali) ulko-ovella etsin bussia 3T-terminaaliin (mm. chartereiden lähtö). Ulkopuolella

seisoskeli 6 pitkää, salskeata miestä tupakalla, ja kas kummaa, jokaisella hihasa suomenlippu ja sotilasasut.

- Minus' sitä ollaan matkalla, kysyi yksi heistä.

- No, keskelle Saharaa, Algerian Djaretin, sanoin.

- No, sittenhän meillä on lähes sama matka, ollaan menossa Tsadin estämään tappeluita.

Huh..huh! Siinä se tuli. Olin menossa aika lähelle Libyan, Tsadin ja Nigerian rajaa. Jo lähtessä vaimo oli pakottanut minun tarkistamaan, riittääkö vakuutuseni tuomaan minut takaisin kakkissa tapauksissa. Sain il:ltä 'mustaa valkoisella' vakuudeksi. Neitskirjoituksista sai sen kuvan, että varsinkin isojen firmojen suomalaisestujilla piti olla turvamielhet aina mukana Algeriasa kidnappausuhan takia. Nyt oli enää turha jänistää. Yksi miehistä neuvoi:

- Jetka käytävää suoraan ja rappuset alas... siellä kulkee terminaalien välinen sukkula.

Kiitin ja poistuin paikalta. Tosin jouduin vielä sukkulan jälkeen rinkka selässä patikoimaan n. 300 m itse terminaalin. Algerian matkalle ilmoitautui vain viisi rohkeaa (yleensä Siperian matkoillamme on mukana aina ollut n. 15 "sveikkailijaa"). Tuo on ryhmällem-

me kauan sitten keksitty nimi.

Viisumin saanti tuotti aikamoisia ongelmia. Sellainen piti hankkia Algerian Suurifähetyöstä Tukholmasta. Viisumin hintakin oli melkoinen arvoitus. Muutamien soittojen jälkeen selvisi, että se oli noin 300 SKR. Lisäksi vastaanottaja ja matkan tarkoitukselliset tärkeät. Matkalle lähdetäisiin marraskuun alussa, jolloin Saharassakin on talviaika, 16 päivää katsottiin riittävän pitkäksi ajaksi. Ei, kun kamppelit reppuun ja menoksi. Pariisissa oli silloin CDG:llä. He olivat lentäneet jo aamulla Blue1:lla.

Isolla charter-koneella, joka oli täynnä ranskalaisia, lensimme ensin malkakohteemme ohi monta satua Saharan etelä-Tamanrassetiin lähes Saharan eteläreunaan (Algeriahän on ainakin 1700 km pitkä). Tämä oli varsin erikoinen lento: kun pimeässä yritimme löytää lentokentän, jouduimme kiertelemaan monta kierrosta ennen kuin kentän valot sytyttiin. Alkoi jo tuntua siltä, ettei muutenkin kuoppainen lentomme pääty lainkaan kentälle. Pilootti sammutti koneesta sisävalot ja syytyi siiven

pärkin merkittävät koneen rungon valaisevat valot. Ehkä se oli merkki kentän henkilöunnalle.

Djanetiin päästiin vasta pikkutunneilla, jolloin kuutamoinen oli parhaimmillaan. Siellä jouduimme melkoiseen syyniin. Jokainen matkustaja kuvattiin oletettavasti lämpökameralla, ettei vain sikainfluenssaista ollut koneessamme. Valkotakkinen lääkäri ja pari vihreäkaapuista sairaanhoitajaa seurasi tarkkana toimitusta ja jakoi H1N1-ohjelapppusia (arabiaksi). Koko tarkastus kentiällä kesti varmaan toista tuntia, sillä matkatavaramme läpivalaistiin ja reput pengottiin. Jouduimme täyttämään arabian-/ranskankielisen maahanlulukaaavakkeen ja myös arvotavaralappusen.

No, päästiinhän sitä lopulta jeeppeihin, joissa istui pari huppupäistä kaveraa (tulevat apulaisemme) valkoiset silmämunat ja hampaat loistaen näyttäen kunnan roistoilta kuutamossa.

Tästä alkoi varsinainen valokuvausretkemme **Unescon suojelukohdeassa Tassili N'Ajjerin kansallispuistossa**. Tarkoituksemme oli vaeltaa tuo kaksi viikkoa kameleiden perässä kansallispuistoa ristiin raastiin ja

Kuva: Fadimata

valokuvata kaikki muinaiset kalliotaidekohteet. Meitä oli siis viisi, kaksi naista ja kolme miestä. Tuaregiapuujoukkoihin kuului kaksi opasta, tulkki, kokki ja kolme kamelin ajajaa sekä 11 kamelia. Saimme heti uudet tuareginimetkin. Minä olin matkan ajan Agaouad.

200 kilometriä jalkaisin 1700 metrin korkeudessa

Huomasimme yllätykseksemme, että Sahara ei olekaan pelkkää hiekkaa ja tasaisia dyynejä, vaan joutuimme kiipeämään Djanetin 1000 metristä 1700 metriin, jossa korkeudessa vaelsimme jalkaisin koko kaksi viikkoa yöpyen aina pikku teltoissamme. Maisemat olivat aivan uskomattomat. Jyrkät solat, joiden läpi oli kamelienkin kilvettävä tahri laskauduttava, olivat täynnä valtavia kivenlohkareita ja lähes mahdottomia kavuta.

Maisemia hallitsivat valtavat, n. 30 m korkeat raukit (neulamaiset kivimuodostelmat) aina silloin, kun kuljettiin alhaalla tuulen ja veden kuluttamilla tasangolla. Väliä maasto oli siimänkantamattomiin aivan mustaa kivimassaa kuin suoraan tulivuoren kidasta. Kaksi kertaa oli pakko panna hihat heilumaan ja tehdä kamelleille pätkä

tietä, muuten ei retkikunta olisi päässyt illaksi tavoitteeseensa.

Klo 6 oli herätys ja teltojen kasaaminen. Sitten klo 7 oli aamupala, jonka kokki oli kasannut filtille ja jonka ympärillä patjoilla poivillaan tai kyljellään naposteltiin teet ja purtavat. Klo 8 oli kamelien kuormausta ja lähtö. Kun kamelit olivat valmiit lähtöön, opas huusi "negla!" (=lähdetään!). Neija tuntia tallusteltiin oppaan perässä ja välillä kuvattiin kalliomaalauksia ja -piirroksia. Sitten oli päivän herkutteluhetki, jonka kokkimme oli kamelien lepokaikalle järjestänyt. Lounas koostui ihanasta vihannestarjottimesta, joka oli aina hyvin aistikkaasti aseteltu. Koko kahden viikon aikana ei syöty lainkaan lihaa, ellei nyt pientä kalasoseita lasketa. Aterian jälkeen lepäsimme pari tuntia (siestä-aika) ja illapäivällä taas tallusteltiin vielä kaksi-kolme tuntia. Sitten alkoikin jo kohta hämärtää ja oli pikaisesti löydettävä tarpeeksi kiveitön ja tasainen paikka teltaile. Iltateet ja lämpimät keitot saatiin vielä massuihin itaruutiolla ja sitten "jaila saida!" (=hyvää yötä). Yhteensä koko matkalla tallustelimme yli 200 km ja minkälaisessa maastossa! Karut ja hyvin erikoiset maisemat tekivät meihin suurimman vaikutuksen hienojen

kalliopiirrosten lisäksi.

Nuotiotuilla tuaregileipää

Ja kyllä tuo tuaregien elämäntapa jätti mieltäni. Vain pienet sandoaalit jalassa he liikkuvat kuumassa yli 30 asteen kivikossa, jossa koska väin saavikyy tahii kameliskorpioni saattoi iskeä. Vaivattoman oloisesti he liikkuvat ja illalla he kerääntyvät nuotionsa ääreen kertomaan päivän havaintojaan. Yöksi he kääntyivät filttiinsä etsiytyen johonkin kallon koloon. Yöllä oli nytkin lämpötila alle +5 astetta. Joka ilta nuotiolla yksi heistä alusti tuaregileipäaikinan (jauhoja, vettä ja pikkuisen suolaa) pienessä metallivadissa. Vahvat kädet valkasivat taikinaa varaan yli puoli tuntia, jolloin taikina turposi ja kiinteytyi. Sitten kuumaan nuotiohiekkään ja tuhkaan koverrettiin leivänkokoinen kuoppa ja taikina kuopattiin siihen sellaisenaan. Päälle kasattiin vielä kuumaa tuhkaa ja palavia pensaita sekä hiiliä. Pienen ajan kuluttua esilin kaivettiin ihanan näköinen tuore leipä (tagella), josta liiat hiekat kopisteltiin pois...ja ei kun syömään. Tuaregit murensivat leipänsä yhteiseen kuhlhoon lieминуon joukkoon ja napostelivat sieltä suihinsa. Pääsimme joskus osalliseksi myös tästä leivästä, mutta yleensä meille oli

kokki valmistanut kunnan keiton puvista, herneistä tai linseistä tms. Nuotiohetket kuutamossa olivat aivan uskomattoman mieleen jääviä. Kivierämaassa piti tarkasti katsoa, minne meni iltapisulle, ettei eksynyt tyystin palatessaan.

Kivikauden aikaa

Tuli väistämättä mieleen kivikauden ihmiset, joita täällä eleli harvakseltaan jo 12 000- 10 000 vuotta sitten. Jo 8000 vuotta sitten nämä ihmiset vielivät ohraa. Heidän paimentamisaan laumoissa saattoi olla lampaita ja vuohia. He saattoivat olla ensimmäiset ihmiset, jotka kesyttivät aikuhrän. Tällainen näyttää tiedemiesten mukaan olleen tilanne vielä 7000 vuotta sitten Saharassa. Mutta sitten alkoi ilmasto muuttua kuiveremmaksi. Ihmisryhmien oli pakko paimentolaisina muuttua aavikon keskellä olevien runsassateimpien vuoristojen rinteille osan vetäytyessä Saharan eteläpuoliselle savannivyöhykkeelle. Sateita täällä saatiin n. vuoteen 3400 eaa saakka, sitten iski kovempi kuivuus, joka jatkuu edelleen.

Ehkä näiden tuaregien esi-isät ym. läpivaeltaneet heimot olivat tehneet nämä piirrookset, joita kaikki luolat

Kuva: Agabouad

täällä olivat täynnä (niitä on Lonely Planetin mukaan Tassilin kansallispuiston alueella n. 15 000). Niitä kuvaamaanhan me juuri olimme tänne raahautuneet.

Yleensä ranskalaisuristit tulevat Djaneitin tai Tamarassetin nähdäkseen Saharan ja vaihutuivat ehkä vuokra-auton kyydissä jollekin helppopääsyisille kuvauspaikoille. Me emme tyyntyneet sellaiseen.

No, mitä oikein siellä näimme? Upeimmat maalaukset olivat ns. pyöröpäätyylin katuteen kuuluvia (n. 10000 - 8000 vuotta vanhoja): suljakoita ihmishahmoja, jumalan kuvia, senaikaista eläimiä, kuten norsuja, kirahveja, krokotiileja, virtahepoja, leijonia, strutsia ja gaselleja ym.

Saharan menneisyshän on monivaihteinen. Väliä on ollut erittäin kosteaa ja joet ja järvet ovat tarjonneet ruokaa isolle neoliittisen kauden (kivikausi) joukkoille. Sitten on tullut hyvin kuiva kausi, jolloin väki on siirtynyt takaisin etelään palatakseen taas uuden kostean kauden tullessa. Koko ajan on tapahtunut eräänlaista pumppausliikettä.

Nykytilanne on se, kuten jokainen

tietää, että Sahara on rutikuivaa aluetta, jossa vain wadeissa voivat nomadit (tuaregit) paimentaa aasejaan ja vuohiaan ja jossa vettä saattaa olla pieniä määriä keitaissa ja kivien koloissa. Täällä kuitenkin tapasimme oikeita nomadeja, jotka vielä asustavat karjoneen lähes kivikautiseen tapaan juuri noissa luolissa, joissa kalliotaidetkin on. Tapaamme nomadiitti ja -tyläri, joilta aasit olivat karanneet, näyttivät täysin onnellisilta saadessaan liikkua vapaina paikasta toiseen. Algeria öljyvalliona on kyllä houkutelut nomadeja luopumaan karjastaan ja muuttamaan kaupunkiasuntoihin, joita heille on varattu, mutta turhaan.

Djanetista n. 200 km pohjoiseen ovat Edfelen ja Hassi Messaoudin öljykentät. Bensan hinta ei meistä suurelta tuntunut. Se maksoi 23 senttiä/litra.

Saharasta selviää hengissä

Näin jälkepäin ajateltuna matkattamme jäi erittäin positiivinen kuva, vaikka nestevajauksemme aiheutti pieniä ongelmia. Saimme joka päivä 1½ litran muovipullon vettä käytettäväksemme. Sillä piti sitten hoitaa hampaspesut ym. Loppumatkasta taisi juomamme jo olla lätkösiä

Kuva: Agaspöjd

otettua ja kiocorrattua, koska oli aika savisen näköistä. Koko kahden viikon aikana emme voineet pestä itseämme kuin vauvojen kosteuspyyhkeillä. Ryhmämme jäsenet pysyivät, ihme kyllä, terveinä koko matkan, mitä nyt laastareita uusittiin päivittäin. Itse polkaisin akasian piikin tossuni läpi. Menei varmaan vielä sentin jalkapohjaaniikin, mutta jodipuhdistus ja laastari hoitivat vammaan. Akasian piikin polistaminen tossusta oli kyllä vaikea tehtävä. Oli kuin olisi kiskonut 2½ tuuman rautanaulaa, joka on lyöty laudan läpi. Ihmettelimme joukolla, miten kamelit voivat ripiä akasian piikkisiä oksia suuhunsa ihan mielihallulla.

Mitä Sahara opetti?

-Ensiksikin, että sieltä löytyy eniten kalliolaidetta koko maailmassa. Ehkä kuuluisimpia kaiverruksista on **"Itevä lehmä" (La Vache qui Pleure)** lähellä Djanetia. Sen iäksi katsotaan n. 6000 vuotta. Miksi lehmä itkee? No, siksi, että vesilätäkkö juuri sen kaiverruksen edustalta on kuivunut. Sais, Saharassa on ollut useita asumiseen sopivia kausia ja sitten taas huonoja kausia.

-Toiseksi, että kaikilla Saharassa ja koko Afrikassa eivät asiat ole hyvin.

Tästä saimme oppaillamme perusteellisen luennon, kun sain kuvattua leiripaikkamme ohi vauhdikkaasti etenevän joukon. Vilkuksillimme joukon johtaja kääri vain turbaaniansa enemmän kasvojensa eteen. Joku loppupäästä jopa vilkutti. Siinä vaelisi 23 nuoren joukko kohti Välimeren rannikkoa, ehkä tavoitteena Eurooppaan lähtevä laiva. Joukko oli lähes kokonaan nuoria miehiä, joilla ei juurikaan kantamuksia ollut. Oppaan mukaan tämä väki oli saattanut tulla hyvinkin kaukaa etelästä, Tsadista, Malista, Nigeriasta jne. Kaikki he olivat etsimässä parempaa elämää. Oppaan mukaan osa niistäkin saattoi rahantunteen takia päätyä 'kotiortiksi' jollekin ystäväkkaammalle tilalle ruokapalkalla.

-Kolmanneksi, että nuoret(miehet) saattoivat viettää raiiakasta iltaa kaduilla ilman viinaa. Kaupoista ei löytynyt turkkilaista 0-prosenttista olutta vahvempaa, vaikka Algeria tunnetaankin oivallisena viinimaana. Riehua kaduilla jatkui aamutunnelle asti Algerian voitettua Egyptin jälkipallossa (African mestaruus).

-Neljänneksi, että n. 5m pitkä kangassaukale kannattaa hankkia heti

Kuva: Agsouad

alkuun ja opetella käärimään se tuaregimaisesti päähänsä. Sen suojin voit sitten tarvittaessa suojautua vaikka hiekkamyrskyssä. Itse käytin tuota **achach'ia** (sanoimme sitä "sössöksi") koko matkan ajan siellä. Tosin itse en osannut sitä kääriä, vaan pääoppaamme teki sen joka aamu oikein mielihaluista. Se saattoi suojata ohuelta hiekan pölyltä, jota koko ajan oli ilmassa ja tukki pikku kameramme, joissa oli automaattinen suljin. Kamerat oli aina pidettävä vaikka minigrippusissa... ainakin linssit. Hieno hiekan pöly näkyi selvästi vastia pimeässä otsalampun valossa.

-Viidenneksi, että tämä paha kuivuus, joka nyt jo koettelee taas Itä-Afrikkaa, ei kokonaan ole ihmisten aikaansaama. Nuo maisemat, jossa vaelsimme, ovat säilyneet lähes muuttumattomina varmaan yli 3000 vuotta. Maisemat kuuluivat silloin, kun mm. Euroopassa jo meillä oli viimeinen jääkausi (loppui n.9000 -10000 vuotta sitten). Jää silloin tavattomasti vettä. Sitten taas jonkun aikaa oli kosteaa ja veittä riittämiin Saharassakin vaikka virtahevoille ja krokotiileille.

- Kuudenneksi, että tuareginaista ei saa valokuvata luvatta, eikä mieskään

halua tulla kuvatuksi kasvot paljaana. Heti, kun ojennat kamerasi miestä kohti, tämä kietoo huivinsa erityisesti suunsa eteen. Tähän liittyy jokin vanha uskomus. Ehkä pahat henget pääsevätkin silloin suun kautta sisään ruumiiseen. Tähän emme saaneet vastausta.

- Seitsemänneksi, että taisimme olla lähes ensimmäiset suomalaiset, jotka valokuvosivat noita vanhoja taide-teoksia. Ainakaan kukaan retkemme apumiehistä ei ollut kuullutkaan suomalaisista.

Kokonaisuutena matkamme onnistui ja jätti lähtemättömät jäljet sieluihimme. Joku meistä taisi mainita jopa uudesta reikestä uusille kohteille, joita emme vielä nähneet.

Erkki Hanninen

Ryhmäkuvasa vasemmalta:
kokki Khaled Benazza, opas Mohamed Touggui, takana
Fadimata, edessä Aicha, takana kamelinajaja Mohamed
Egahmad (ruskea huivi), edessä opas Abdellah Elies, takana
kamelinajaja Bderahman Bilali (valk. huivi), hänen takanaan

Agacouad (sin. huivi), Oucha, Bokheni ja paikallisopas Hamid
Oucoua. Kuvausta puuttuu kamelinajaja Khaounia Touggui.

Kuva: Agacouad

Saharan kalliotaide

Saharan kalliotaiteen tutkimuksen perustan, myös kronologialle, loi saksalainen Henri Barth 1800-luvun puolivälissä tehtyään kuuden vuoden tutkimusmatkan Saharan halki. Barth oli löytänyt kallioliuhin kaiverrettujen härkien kuvia minkä pohjalta hän teki oikeaan osuuteen tulkinnan siitä, että aikoinaan Sahara on ollut huomattavasti nykyistä vehreämpää ja karjanhoidolle sopivaa aluetta. Hän huomasi myös että kalliotaiteen hakatuissa piirroksissa ei koskaan esiintynyt kamelia jonka on siltä täytynyt tulla Saharaan paljon piirroksia myöhemmin.

Edelleen 1930–40-luvuilla useat retkikunnat löysivät useita kalliotaidealueita Saharan vuoristoalueilta, lähinnä Algerian ja Libyan eteläosista. Kiinnostus Saharan muinaisuuksiin lisääntyi huomattavasti vuoden 1956 jälkeen kun Tassili n'Ajjerin vuoristosta löydettiin runsaasti kalliomaalauksia ja -piirroksia. Työstä vastasi ranskalainen Henri Lhote, jonka vuosina 1956–1970 tekemät tutkimukset ovat tähän saakka olleet Saharan kalliotaiteen merkittävimmät (ks. kirjallisuusluettelo, s. 200).

Lhoten ryhmä teki matkoillaan tuhansia kalliomaalauksien kopioita, joita säilytetään Pariisissa Musée de l'Homme:ssa.

Vuonna 1982 Tassili ja kolme vuotta myöhemmin lähinen Libyan Tadrart Acacusin kalliotaidealue hyväksyttiin UNESCO:n maailmanperintölistalle.

Algerian sisällissodan (1991–2002) jälkeinen maahan on ollut jälleen mahdollista matkustaa, kuten myös itäiseen naapurisiin Libyaan. Sen seurauksena lisääntynyt matkailu ja kiinnostus Saharan kalliotaiteeseen näkyy aiheita käsittelevien, lähinnä ranskankielisten kirjojen määrän nousuna. Myös aiheita käsitteleviä internet-sivuja on runsaasti.

Jo 1960-luvun alussa Saharaasta tunnettiin yli 30 000 kalliopiirrosta ja pelkästään Tassilista yli 15 000 maalausta. Kalliotaidetta löytyy ja sitä on tehty nykypäiviin saakka kaikilla Saharan vuoristoalueilla. Joukossa on kymmenkunta todella merkittävää aluetta, jotka on merkitty oheseiseen karttaan.

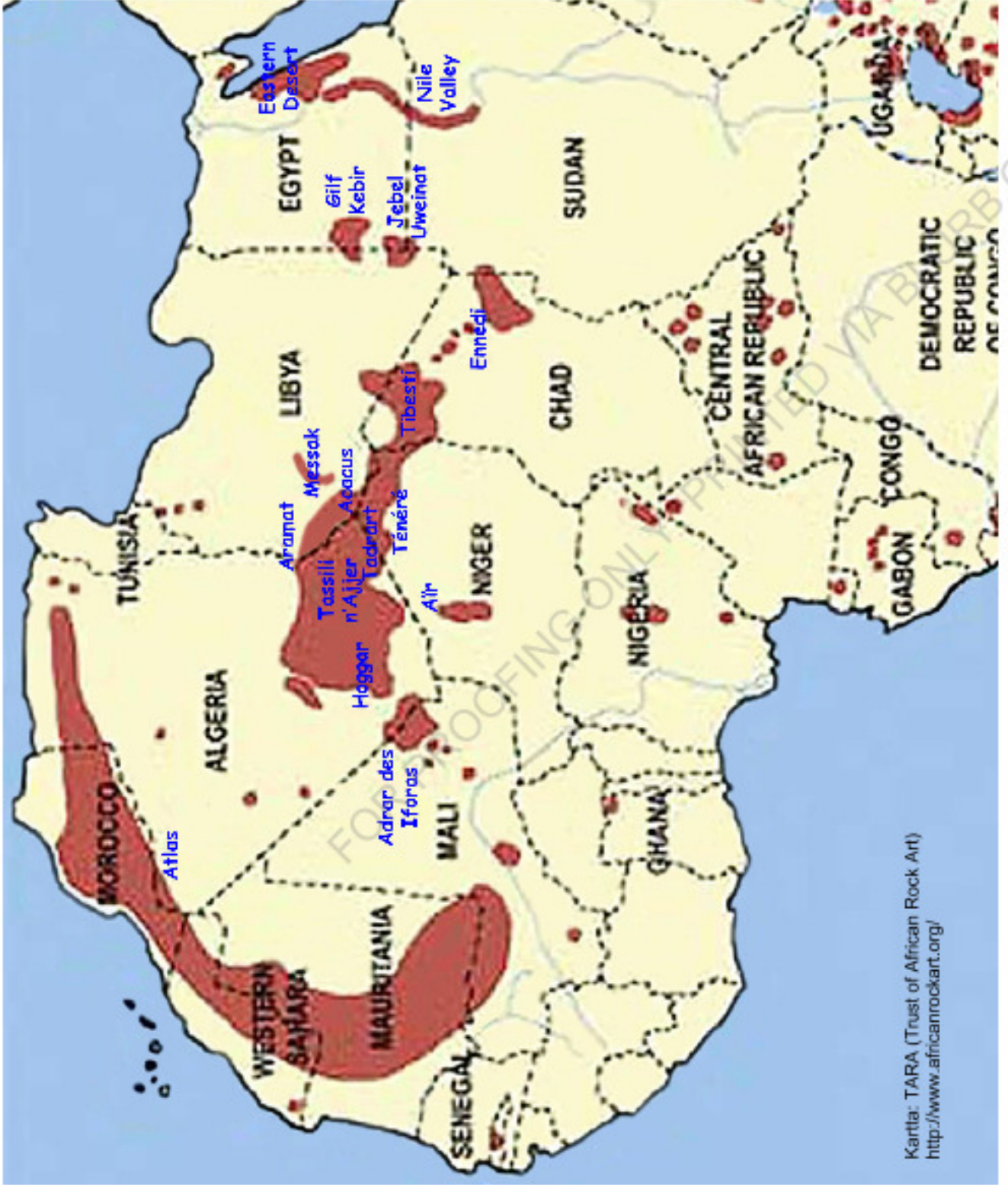
Tassilissa on eniten kalliomaalauksia ja siellä on myös merkittävä Wadi Djerat'in 4000 kalliopiirroksen keskittymä.

Tieto Saharan ilmaston muuttumisesta vesieläinten suosimasta vehreästä savannista nykyiseen autiomaahan tuli juuri kalliotaiteesta. Jo 1800-1900-lukujen taitteessa geologi G.B.M. Flammand huomasi, että sukupuuttoon kuolleen, suurisarvisten Bubalus-muinaispuhvelin (Bubalus antiquus) kuvia on vain kaikkein vanhimmissa piirroksissa.

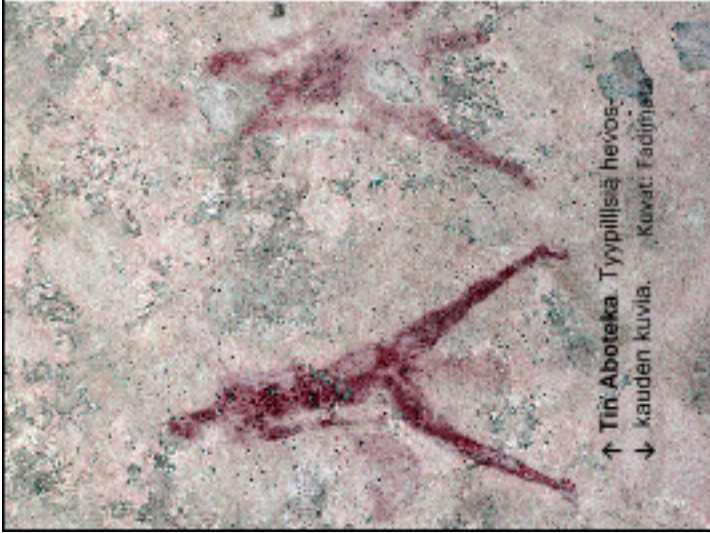
Pian todettiin, että kuvien seuraavassa kaudessa puhveli oli kadonnut ja tilalle

Kuva: Fadimata

Kartla: TARA (Trust of African Rock Art)
<http://www.africanrockart.org/>

↑ Tin' Aboteka. Tyypillisiä hevos-
↓ kauden kuvia. Kuvat: Fadimeta

tullut kesyteitty nauta ja negroidisin piirtein kuvatut isot pyöröpäiset ihmishahmot.

Seuraavissa kuvissa nauta säilyi mutta ihmishahmot muuttuivat pienemmiksi ja "pienipäisemmiksi". Tämän jälkeen seuraava, suorastaan silmiinpistävä muutos oli hevosen ja vaurujen tulo kalliotaiteeseen, erityisesti maalauksiin.

Kameli oli kuvattu vain kaikkein nuorimpiin, kömpelömmiin maalattuihin hahmoihin. Tämä eläin- ja ihmiskuvien pohjautuva 1900-luvun alkupuolella luotu jaksotus on edelleen Saharan kalliotaiteen perusta.

Saharan kalliotaiteen tutkimuksessa puhutaan mieluummin tyyliauksista kuin ajanjaksoista. Sen kausia on tarkennettu viime vuosin saakka. Uusimpänä, 2000-luvun alun löytönä pidetään Kel Essuf-vaihetta.

Algerian Tadrartin eteläosasta on löydetty vasta 2002-2003 piirroksia, joihin on kuvattu hieman ihmisenkaltaisia hahmoja, jolla on eläimen häntä. Ylösnostetuissa käsissä ja jaloiissa on merkittävästi havaittavissa vain kolme tai neljä sormea ja varvasta. Näiden kuvien on arvioitu olevan pyöröpääkuvien edeltäjiä.

Kalliotaiteen ajoittaminen on ollut hankalaa ja sitä on mm. tehty vertaamalla tietoja ilmaston ja kuva-aiheiden muutoksista.

Radiohiilijajoitusta on vaikea tehdä koska kalliotaidekentät ovat edelleen leiripaikkoja eikä taiteeseen varmasti sidoksissa olevaa orgaanista materiaalia löydy helposti. Myöskään uudempi hiukkaskiihdytinajoitus (AMS) ei ole tuottanut mainittavia tuloksia.

Saharan kalliotaiteen alku ajoitetaan viimeisimmän jääkauden jälkeiseen lämpimään ja Saharassa myös koskaan holoseenikauden alkuun 10 000-9000 eaa. Saharassa monsuunisateet alkoivat 8500 eaa ja ilmasto kuivui 3000 eaa, jolloin vesieläimet hävisivät ja karjanhoito vaikeutui.

Kesy hevonen levisi Pohjois-Afrikaan idästä käsin 1500-luvulla eaa ja sen jälkeeen myös vaurujen käyttö antiikin kulttuureista Libyan kautta. Ratsuna hevosta ei todennäköisesti käytetty ennen 400-lukua eaa.

Kameli tuli Saharaan myöhään, todennäköisesti Länsi-Saharassa vasta 200-luvulla eaa. Ensimmäiset kirjalliset maininnat Länsi-Saharan kamelista ovat vasta 46 jaa. aavikoitumisen seurauksena kameli korvasi hevosen kuljetuseinimenä ajanlaskun vaihteen jälkeisinä vuosisatoina. Siirtymävaiheessa hevonen ja kameli esiintyvät samoissa kalliokuvissa.

Yhteenveto Saharan kalliotaiteesta ja sen ajoituksista voidaan esittää seuraavan taulukon muodossa:

Kauden nimi	Kuva-aiheet	Ajoitus
Bubalus-kausi. Nimityksiä myös Savannivaihe, varhainen metsästäjävaihe ja "Wild Fauna-period"	Kalloon hakattuja isoja piirroksia joiden aiheina pääasiassa isot eläimet: bubalus-puhvelit, norsut, kirahvit, virtahevot, krokotiilit, leijonat.	noin 10000-6000 eaa.
Kel Essuf-kausi. Määritelty vasta 2000-luvulla eikä sitä yleensä mainita.	Kiveen hakattuja ihmisenkaltaisia hahmoja. Mahdollisesti pyöröpäävaiheen edeltäjä.	noin 10000-8000 eaa.
Pyöröpääkausi, josta Lhote on erottanut eri vaiheita. Ks. Aishan artikkeli tässä kirjassa.	Runsaasti kuvia. Etelästä tulleiden ihmisten isoja kuvia ja palvonta-aiheisia kuvia.	noin 8000-6000 eaa.
Paimentolaiskausi, käytetään myös nimityksiä nauta- tai härkäpaimenten kausi. Runsaasti kuvia.	Kuvissa yleensä nautaeläimiä. Kuvien koko korkeintaan runsaan metrin. Ihminen kuvattu nautakarjan paimenena ja luonnonmukaisesti. Kuvissa myös härkiä, lampaita ja koiria.	noin 5500-2000 eaa.
Hevoskausi, käytetään myös nimityksiä Vaunuja ja ratsuja käyttäneiden paimenten/sotilaitten kausi. Keski-Saharassa esiintyy kalliotaitteessa libyalais-berberiläisiä kirjoitusmerkkejä, jotka ratsastajat ovat tuoneet mukanaan tälle alueelle.	Laukkaava hevonen ja vaunut pääosassa, loppuvaiheessa myös ratsastaja. Kuvattu yleensä sivusta. Kooltaan 20-50 cm. Luultavasti kertoo idästä tulleesta uudesta ihmisryhmästä. Isoista eläimistä kuvattu vain elefanttia. Loppuvaiheessa ihmisvartalo kuvataan kahtena kärjet vastakkaisena kolmiona ja härkä alkaa harvinaistua.	noin 1000 eaa.-0
Kamelikausi. Kuvien eläimistöissä nykyisin Saharassa eläviä eläimiä, kuten antilooppi, gaselli, villi lammas, strutsi, vuohi ja kameli. Hevonen kuvattu hyvin harvoin.	Kameli ilmestyy kuva-aiheisiin. Kalliotaitteen tyyli heikkenee ja muuttuu kaavamaiseksi. Joukossa myös lasten piirustuksia muistuttavia töitä. Kuvien koko 15-20 cm.	noin 200 eaa.- nykypäivä

Saharan vuoriston leiripaikoilla löytyy runsaasti erilaisia keramiikkaa pitkästä aikaväliltä. Kuvassa on myös kvartsinen nuolenkärki.

Kameiikauden soturi I Helen-Thilahista. Hänellä on kädessään heittokeihäs ja vyöllään miekka, jollaisia tuaregeilla on ollut käytössään nykypäiviin saakka.

Saharassa vainajat on haudattu halkaisijaltaan noin viisimetristen kivien sisälle joihin on usein lisätty pystyipaasi. Hautaustapa on säilynyt tuhansia vuosia samanlaisena joten hautauksen ikää on ilman kaivauksia vaikea arvioida.

Kalliolaitteen tyyteistä, kuvien koosta ja erityisesti tavasta miten ihminen on kuvattu, on voitu päätellä eri heimojen ja Saharan eteläpuolelta tulleiden kansojen asuttaneen Pohjois-Saharaa eri aikoina ja usein yhtaikaisesti.

Kuvista saadaan selville ihmisten vaatetusta ja aseistusta. Bubalus-vaiheessa aseina oli nuijia, heittosaava, kirves tai jousi, mutta ei vielä heittokeihäs. Seuraavassa kaudessa aseena on vain jousi. Hevoskaudella aseistuksessa tapahtuu suuri muutos, keihäs ja pyöreä kilpi ilmestyvät jousen rinnalle.

Vaununkuvien yhteydessä esiintyy myös käsivarresta riippuva veitsi joka muistuttaa tuaregien vieläkin käyttämää veistä. Hevosvaiheen lopussa sulat alkavat koristaa soturien päitä.

Kameiikaudella kuvissa on melkein yksinomaan heittokeihäs ja toisinaan tuareg-tyyppinen miekka ja pyssy.

Kaiken kaikkiaan Saharan määrällisesti maailman rikkain kallioitade kertoo ihmisten elämästä ja sen muutoksista poikkeuksellisen tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Tämä aarrealta on säilynyt vuoriston vaikeakulkuisessa maastossa pitkään ulkopuolisilta suljettujen valtioiden rajojen takana.

Onneksi alueen asukkaat ovat ylpeltä taiteestaan mikä takaa tämän todella arvokkaan perinnön säilymisen tulevillekin sukupolville.

T. J. J. J.

K Algerian laki kielittää tuukasti kalcentyypisten arkeologisten löytöjen ja jopa Saharan hiekan vierimisen pois maasta. Pienenkin hiekkapurkit takavarikoidaan tulliissa.

Pyöröpäät

Erikoislaatuiset pyöreät ihmisfiguurien päät ilman kasvopiirteitä ovat antaneet nimen tyylikäudelle. Kuvat ovat etupäässä maalauksia, ne ovat maailman suurimpiin kuuluvia kalliomaalauksia. Yhden figuurin koko saattaa olla yli viisi ja puoli metriä korkeaa.

Pyöröpätyyliin esiintymisalue ulottuu pohjoisessa Algerian Tassiliin, etelässä Nigerin Djadoon ja idässä Libyan Akakukseen ja Aramatiin.

Tassili n'Ajjerin arkaaiset kuvat sijaitsevat kaikkiaan n. 20 km etäisyydellä toisistaan, taiteen pyhäkössä, joka muodostuu Tamritin, Tan-Tsumaitakin, Tin-Tatsarffin, Sefarin, Jabbarenin ja In-Amarhetin alueilta. Tällä alueella esiintyy orjalaatuisia kuvateemoja suurin tyylieroavaisuuksin, ylisuuria ylluonnollisia hahmoja, selvästi leijuja tai uivia hahmoja tuonpuoleisesta maailmasta, yksittäisiä manistisesta maailmasta, yksittäisiä figuureja suljakoristein ja vartalo-maalauksin, sieniäpäisiä ihmishahmoja, naamioita ja naamioitaisia hahmoja, tanssihohtauksia ja afrikkalaisia suur-eläinsilhouetteja kuten kirahveja ja elefantteja. Myös hyönteisten ja kalojen kuvia on mukana sekä joitakin häränkuvia. Maalauksissa vapaamuotoisesti kuvatut ihmishahmot, antiloopit ja

harjavuohet (Ammotragus lervia), joiden kulttimerkitys on ilmeinen, ovat erityisasemassa suhteessa muihin kuviin.

Varhaisimmat pyöröpätyyliin hahmot on maalattu käyttäen pelkästään ääriivivaa, enimmäkseen punaisella, violetilla tai valkoisella värillä (Fabrizio Morin mukaan), myöhemmissä kuvissa ne on maalattu kokonaan väriskaalana vihreän, okran, punaisen ja valkoisen sävyt. Näissä myöhemmissä kuvissa n. 8600-7800 v. sitten (Morin mukaan) henkilöillä on negroidit piirteet mikä viittaa etelämpää tulleisiin ihmisiin.

Kuvatut henkilöt ovat suuria ja heidät on kuvattu frontaaliasennossa. Naispuolisten hahmojen kasvot on kuvattu profiilissa, rinnat päällekkäin, vatsa on kaareva ja napa työntyy esiin. Naisten kadet ovat usein kohotettuna ylös ikäänkuin he olisivat hakemassa silu-nausta vallavan kokoiselta jumalhahmolta. Jumalhahmojen muodottoman suurikokoiset kivekset, todennäköisesti elefanttitaudin aiheuttamat, ovat tyypillisiä alueen kuville. Tätä ainetta on käsitellyt mm. François Soleilhavoup.

Kuvien välilava koko kertoo, että villieläimillä on ollut merkittävä osa toi-

meentulolle ja niillä on myös ollut keskeinen asema varhaisten metsästäjien ja keräilijöiden rituaaleissa.

Villieläimiä, mm. kirahvia on lähestytty naamiointeena, jottei eläin säikkyisi. Sitä on ruokittu ja saatu se näin vähitellen totuttamaan ihmiseen, joka puolestaan on hyötynyt siitä saatavasta maidosta.

Naisilla on suuri merkitys metsästäjäyhteisössä mikä näkyy myös pyöröpääkauden kuvissa, niissä on kuvattu paljon naisia, myös metsästäyskohtauksissa, joissa ainoa kuvattu ase on jousipyssy. Myös koristeltuja keramiikkapalasia on säilynyt samalta aikakaudelta.

Pyöröpäätyyli ajoittuu n. 10000-7000 vuoden taakse, tosin eri tutkijoiden näkemykset poikkeavat paljonkin toisistaan: varhaisimmat kuvat ovat Mussolinin ja Le Quellecin mukaan 7000, Aumassipin mukaan 10000, Lupaccolun mukaan 12000 vuotta sitten maalattuja. Pyöröpäätyylin ajanjaksona Saharan ilmasto oli joka tapauksessa suotuisa kasveille, eläimille ja ihmisille, vettä oli riittävästi.

Kuvakentissä on paljon toinen toisten-

sa päälle maalattuja kuvia, mikä taas on ollut tutkijoille hyvä asia ajoituksien tekemisessä. Suurten jumalhahmojen päälle ei kuitenkaan ole maalattu uudempia kuvia, ehkäpä niitä on erityisesti kunnioitettu sellaisenaan

Pyöröpäätyyli tai pyöröpääaikausi on ollut erittäin voimakkaana vaikuttajana sitä seuraaville aikakausille.

Kuvat: Aicha

Kirjalliset lähteet:

Jürgen F. Kunz: Verborgene Schätze der Sahara. Druckhaus Kastner, Wetzach 2009

François Soleilhavoup: L'art mystérieux des Têtes Rondes au Sahara. Imprimerie Loire Offset Plus à Saint-Etienne 2007

Suullinen tieto:

Abdellah Elies, tuaregiopas, Djanet, Algeria

Aicha

Kuva: Agaouad

Kuva: Agaouad

Maalausten väreistä

Väriaineista

Maavärit ovat olleet käytössä niin kauan kuin kuvia on maalattu. Kunkin alueen maaperästä saatavat pigmentit ovat sanelleet maalausten väriskaalan.

Yleisin käytetty väriaine ympäri maailmaa on punainen, sen eri sävyt heilestä sinooberista lähes mustaan.

Tassili n'Ajjerin kuvista useat, varsinkin ajoitukseltaan varhaisimmat on maalattu korostamalla vahvasti ääriväivaa, enimmäkseen punaisella, violetilla tai valkoisella värillä.

Kuvantekijän väripaletti koostuu alueen maaperästä saatavista pigmenteistä: keltaiset sävyt ovat rautahydroksidia ja piihappoisista säveä, punaiset ja okran sävyt rautaoksidia.

Se, onko punaista väriä saatu myös vuorisinooberista on kysymysmerkki, värin eriasteinen mustuminen on tälle väriaineelle kuitenkin ominaista, tosin sideaineena käytetty veri aiheuttaa myös värin tummumisia.

Okrat ovat vanhimpia tunnettuja väriaineita, tumma okra on punertavaa, punainen sävy johtuu vähäisestä vapaan rautaoksidin määrästä.

Värin katsotaan kuuluvan keltaisiin okriin valkka se tarkasti ottaen lähen-telee ruskeaa.

Sävyt ruskeasta mustaan saatiin mangaanioksidista, vihertävät sävyt rauta-silikaatista.

Mustaa saatiin myös hiilletystä luusta ja puusta, valkoinen kalsiumkarbonaattista (liitu) ja kalsiumsulfaattista (kipsi), myös talkkia on käytetty.

Sideaineista

Maaväri on täytynyt ensin hientää jauheeksi. Siihen on käytetty kiveen ko-verrettuja kuppeja, kullekin värisävyille on todennäköisesti ollut oma kuppinsa, jolta sävyt on saatu pysymään puhtaana.

Saatuun jauheeseen on sitten hierretty sideainetta värin pysymiseksi maalattavalla pinnalla. Punaiset väriaineet on hierretty enimmäkseen vereen, valkoiset maltoon. Maidon sisältämä kaseiini toimii liima-aineena, siinä on myös mukana hieman rasvaa.

Munanvalkuainen on myös vanha sideaine väreille. Arabikumia on myös käytetty sideaineena. Sitä on saatu kivetystä akasian mahlasta, joka jauheena on vedenpitävää.

Tuareginomadit ovat käyttäneet tätä hartia, abertarian n-absa, häitälän-teessa myös keiton ainesosana. Sideaineena on käytetty myös eläinrasvaa, mahdollisesti myös hunajaa. Myös mehiläisvahaa ja lintujen ulosteiden käyttö sideaineena on ollut mahdollista.

Maalausvälineistä

Kuvien maalaamiseen on todennäköisesti käytetty erilaisia ja kokoisia siveltimiä, joita on tehty eläinten karvoista ja myös möyhentämällä kasvien varsiä.

Lintujen sulista on saatu hyviä pensseleitä

Sormin on myös saatettu maalata ja puhaltamalla värinettä suusta maalauspinnoille kuten on ehkä saatu aikaan valkoinen väri maalattujen kämmenkuvien ympärille.

Aicha

Kirjalliset lähteet:

Jürgen F. Kunz, Verborgene Schätze der Sahara, Druckhaus Kastner, Woinzsch 2009

Akke Kumlien, Taidemaalauksen käsikirja, WSOY, Porvoo 1962

Aicha

Matkamme alussa näytti siltä, että kaikki Jokien ylätasangon vedet olivat purkautuneet alas laaksoon!

Kuva: Bolheni

Tässä kuva matkamme alkutaipaleelta. Tassilin ylänkö on vielä kaukana edessämme.

Kuva: Oucha

600 metrin nousu Assakou-solaa pitkin takana päin.

Kuva: Aicha

Jerikon ruusu. Kasvi selviää jopa 50 vuoden kuluvuodesta.

Kuva: Aicha

Phallossymboleita vai avaruusaluksia? Piirros on ilmeisen vanha, bubalus-kaudelta.

Kuva: Fadinata

Tin Mgharen. Paimen seuraa härkää valko sittenkin hevosta. Tämä yksittäisenä oleva kuva antaa mahdollisuuksia toisenlaisiinkin tulkintoihin. Onko toisen paimenen jalat eläimen takana? Hevosten ja vaunujen kausi.

Kuva: Ageouad

Tin Mgharen. Arvoituksellinen kuva. Pyörä eläimen alla merkinnee sitä, että tässä on hevonen. Hevosten ja vaunujen kausi.

Kuva: Aicha

<---

Tin Mgharen. Asunnon, maton tai seinävaatteen malli. Kamelikausi.

Kuva: Bokheni

--->

Tin Mgharen. Opa Abdellah Elias tuikitsi Tifinagh -tekstiä. Tifinagh-kirjoitusta alettiin käyttää n. 2200 vuotta sitten, kamelikaudella.

Kuva: Bokheni

Tin Mgharen. Kamelilla ratsastaja kelhää kanssa. Kamelikausi.

Kuva: Oucha

Tin Mgharen. Paimentolaas- tai kamelikaudelta oleva metsästyskohtaus. Kamelli ratsastajineen myöhemmin lisätty.

Kuva: Aisha

Tin Mgharen. Saharan kallioliihin tehdyt piirrokset on usein piirretty ohuella viivalla ja niiden erottaminen on joskus vaikeaa. Iita-auringon valossa varjonne ovat siirtyneet esihistorialliseen aikaan kunnioittamaan puhvelia. Bubalus-kausi.

Kuva: Bokheni

Tin Mgharen. Kontallaan oleva mies puukko vyötäisillä, takana toinen hahmo. Kuvan vasemmalla reunassa tarkkailussa oleva saaliseläin. Bubalus-kausi. Kuva tarjoaa muitakin selityksiä.

Kuva: Fadimata

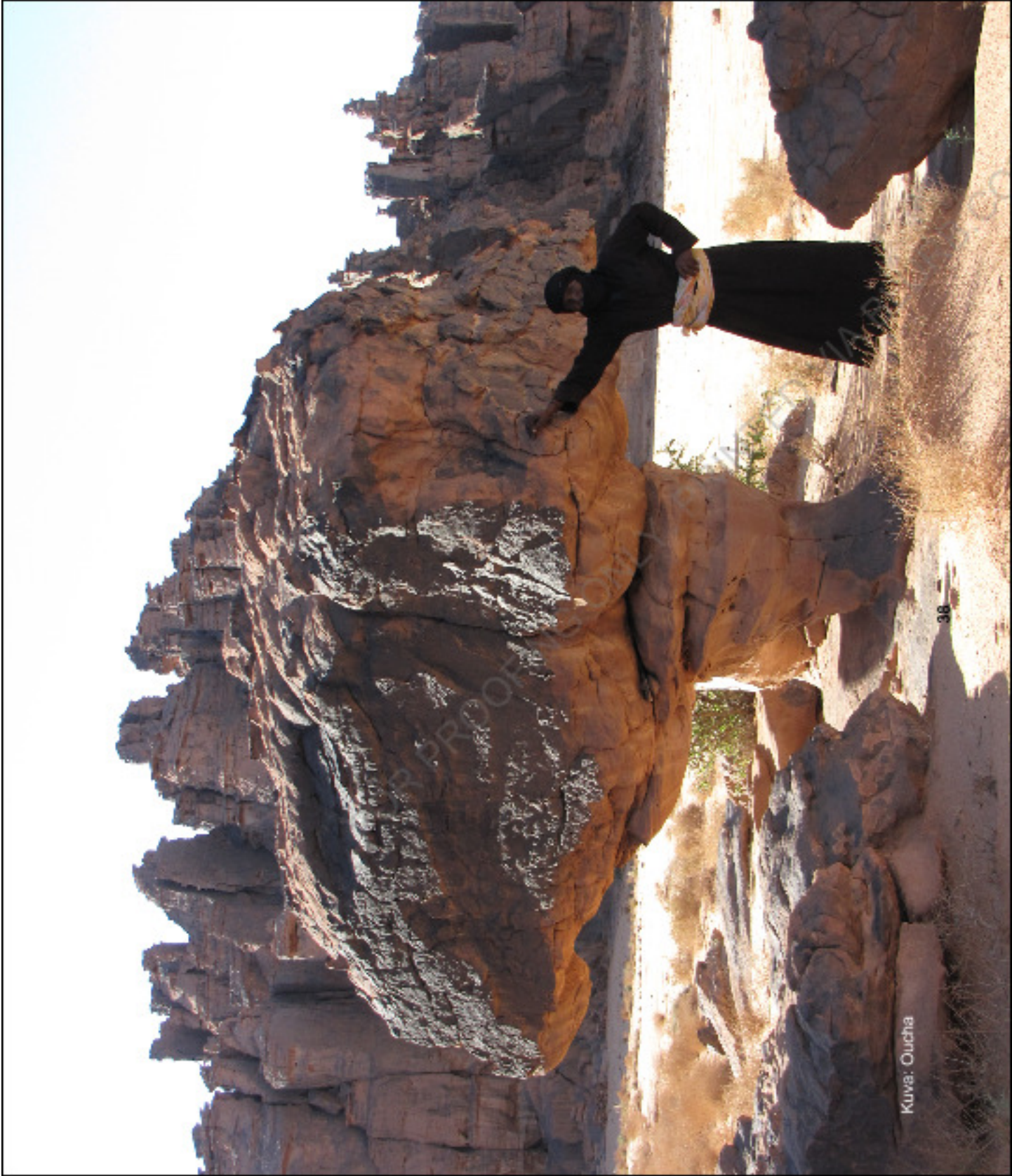

Tin Mgharen. Lapsen tai lapselle piirrettyä kamelikaudella.
Mustat hahmot luultavasti myöhemmin lisättyjä.

Kuva: Agacouad

Kuva: Olucha

Ihelen-Thilahi. Harvinainen kuva
palmuista. Sijaitsee kameikaudelle.

Kuva: Aisha

Ihelen-Thilahi. Alhaalla keskellä sarvipäinen vuohi ja metsästäjä keihäineen. Vasemmalla majan (?) kehikko, jossa roikkuu pusseja. Keskellä ylhäällä apina(?). Paimentolaiskausi.

Kuva: Agouad

Ihelen-Thilahi. Afrikasta tunnetaan monia pelejä, joita on pelattu iät ja ajat, ja joiden pelaamiseen tarvitaan vain hiekkaan painettuja kuoppia ja kiviä tai tikkuja. Paimentolaiskausi.

Kuva: Bokheni

Ihelen-Thilahi. Tyypillisiä puolituuolia.

Kuva Agaouad

Ihelen-Thilahi. Kenties kivettyneitä jalanjalkia (?)

Kuvat: Agaouad

←---

Ihelen-Thilahi. Majaa rakennetaan.
Paimentolaiskausi.

Kuva: Bokheni

--->

Ihelen-Thilahi. Kirahvimaalaus
paimentolaiskauden alkupuolelta.

Kuva: Agaouad

Ihelen-Thilahi. Lehmää esittävä kalliopiirros varhaiselta
paimentolaiskaudelta.

Kuva: Aïsha

Ihelen-Thilahi. Puhveli ja paimen koirineen paimentolais-
kaudelta. Kuva on maalattu vanhemman kuvan päälle, joka
näkyi taustalla.

Kuva: Agouad

<---

Ihelen-Thilahi. Ylempänä punaisella maalattua puhvella ajaa takaa kaksi koiraa. Paimentolaiskauden metsästystä. Alapuolella mustia kamelikauden kuvia.

Kuva Bokheni

--->

Ihelen-Thilahi. Kamelikaudella kuvattiin myös näyttäviä taistelukohtauksia. Oikealla tiffinagh-tekstiä.

Kuva: Aisha

Ihelen-Thilahi. Maton malli. Hevosten ja vaunujen kausi tai kamelikausi.

Kuva: Fadimata

Ihelen-Thilahi. Pyöröpääkauden siroja naisahmoja.

Kuvat: Oucha

Ihelen-Thilahi. Kaksi sarvipäistä eläintä, tamma ja varsa.
Pyöröpääkausi.

Kuva: Fadimata

Ihelen-Thilahi. Vasemmalla kettu. Kuvan keskellä, kenties
sulkapäähineellä varustettu ihmishahmo on herättänyt runsaasti
keskustelua. Kuvia on epäilty jopa "marsilaisiksi". Pyöröpääkausi.

Kuva: Fadimata

Ihelen-Thilahi. Taidokkaasti maalattuja kirahveja. Varhainen paimentolaiskausi.

Kuva: Agouad

Ihelen-Thilahi. Lounas maastossa. Tallia kertaa on lisukkeena ranskalaiset perunat, tuaregien tapaan.

Kuwa: Fedimata

Tin Aboteka. Tunnettu hevoskauden aikainen maalaus esittää vaunuissa ajavaa pariskuntaa ja niiden vieressä juoksevaa koiraa. Kuvassa myös nainen ja mies. Hevoskaudella ihmiset kuvattiin kapealla vyötäröllä ja harmaat kolmion muotoiseksi.

Kuva: Bokheni

<--->

Tin Aboteka. Hevoskauteen kuuluva ihmishahmo. Pään päällä oleva rengaskuvio lienee eri aikaan maalattu.

Kuva Agaouad

--->

Tin Aboteka. Raskaana oleva nainen ja eläinpäinen mieshahmo. Kaareville viivoille on valkea löytää selitystä. Paimentoisikausi.

Kuva: Fadimata

Tin Aboteka. Ilmeisesti hevoskauteen kuuluva ihmishahmo. Iso päähine tai hiusalaitte.

Kuva: Agaouad

Tin Aboteka. Kippurähäntäinen leijona. Muutamia katkelmia kammelikaudelta.

Kuva: Oucha

Tin Aboteka. Pyöröpääkauden tunnusmerkkejä ovat isopäiset ja isokokoiset ihmiset ja eläimet. Kuvassa oleva alkuhärkä koskettaa turvallaan ihmistä. Kuvaseinämän korkeus on noin 2 m.

Kuva: Bokheni

Tin Aboteka. Yksityiskohta edellisestä kuvasta. Jättikokoinen hahmo, jolla käsivarsissa ja jaloissa ihomaalauksia.

Kuva: Agaouad.

Tin Aboteka. Yksityiskohta vasemmanpuolimmaisesta kuvasta.

Kuva: Bokheni

Tin Aboteka. Jousi ja nuoli aseenaan oleva jättiläkokoinen metsästäjä, jolla on selviä negroidisia piirteitä.

Kuva: Oucha

Tin Aboteka. Lähikuva metsästäjästä.

Kuva: Oucha

Tin Tazariff. Tassili n'Ajjerin luonnonsuojelullaella on kasattu maalausten eteen matalat kiviäidat, joiden taakse katsojien pitää jäada. Kuvassa pyöröpaakauden metsästäjää ja tanssijoita. Kuvakentän korkeus noin 3 m ja leveys noin 5 m.

Kuva: Fadimata

Tin Tazarift. Näillä pyöröpäkäuden "marsileisilla" on todennäköisesti päässään päähineet, joissa on jäniksen korvia muistuttavat ulokkeet.

Kuva: Aïcha

Tin Tazariff. Pyöreäpäinen hahmo pukkien ympäröimänä.

Kuva: Aicha

Tin Tazariff. Paimen ja lehmät. Kalliomaalauksia on kostuteltu vedellä tai niitä on jopa siveltty öljyllä parempien valokuvien toivossa. Valitettavasti tämä tuomittava tapa ehti levitä laajalle aiheuttaen kuvien häviämisen vähitellen näkymättömiin. Tähän ovat syyllistyneet niin tutkijat (Lhote), oppaat kuin turistitkin.

Tin Tazarift. Upea paimentolaiskauden maalaus, jossa todennäköisesti isä ja lapsi laikukkaita lehmiä paimentamassa.

Kuva: Oucha

Tin Tazarift. Sirot kaurit kuuluvat pyöröpääkaudelle.

Kuva: Fadimata

Tin Tazarift. "Pikajuoksija" ja lehmä paimentolaiskaudelta.

Kuva: Aicha

Tin Tazarift. Koko maailmassa yleisin ja laajimmalle levinnyt kuva-aihe on kämmenkuva, jotka tässä on tehty puhaltamalla väriainetta käden ympärille (ns. negatiivinen kämmenkuva). Vaikka näimme retkeläimme vain muutaman kämmenkuvan, on se Lajoux'in mukaan Tassilissa yleinen. Kuva Aicha

<---

Tin Tazarift. Paimentolaiskauden
tyypillinen kuva-aihe. Vasemman puolen
naishamo ei välttämättä kuulu samaan
sommiteilmaan.

Kuva: Aïcha

Tin Tazarift. Maailman menoa voi
pohdiskella näinkin.

Kuva: Aïcha

Tin Tazarift. Kyykyssä oleva nainen holvaa lasta/lapsia.
Paimentolaiskausi.

Kuva: Aïcha

Tin Tazarift. Ilmeisesti maasian (*Orycteropus afer*) kuva.

Kuva: Fadimata

Tin Tazarift. Andropomorfeja: vasemmalla eläinpäinen, oikealla linnunsulkaikainen ihmishahmo. Pyöröpääkausi. Kuva pahasti rapautunut.

Kuva: Aïcha

Tin Tazarift. Tanssijolta. Keskellä olevan naisen korkeus n. 50 cm. Pyöröpääkausi.

Kuva: Fadimata

Tin Tazarift. Iso (50 cm) käsikuva pyöröpäkäkaudelta. Kädestä puuttuu sormi ja loputkin sormet näyttävät olevan siteessä...

Kuva: Aïcha

Tin Tazarift. Tyypillisiä pyöröpäkäkauden metsästäjiä. Jousi oli jo tuolloin tunnettu Saharassa.

Kuva: Bokhen

Tin Tazarift. Yksi Tassilin tunnetuimmista maalauksista esittää Henri Lhoten mielestä egyptiläisiä venettä. Monet tutkijat epäilevät venetulkintaa. Kyse voi olla käärmeestä tai vaikkapa kaarevasta metsästysvälineestä. Varhainen paimentolaiskausi.

Kuva: Fadimata

Tin Tazariff. Pyöröpääkauden mieshahmo, jolla on olkapääallään puolikuun muotoinen esine, jonka tarkoitus on tuntematon. Miehellä on molemmissa käsissään sauvat, joissa pallomainen pää.

Kuva: Aïcha

Tin Tazariff. Kuvassa etualalla synnyttävä nainen, ehkä myös ylhäällä. Varhainen paimentolaiskausi.

Kuva: Aïcha

Tin Tazariff. Mies ja rakennelma, joka voi olla uuni. Pyöröpäikäuden kuva.

Kuva: Oucha

Tin Tazariff. Kohtaus, missä on tanssijoita, ihmisiä ja eläimiä. Vasemmalla reunassa todennäköisesti apina. Palmentolaiskausi.

Kuva: Fadimata

Tin Tazariff. Lähikuva edellisestä. Ihmisillä on päässään todennäköisesti suilla koristellut päähineet.

Kuva: Bokheni

Kuwa: Bokhenti

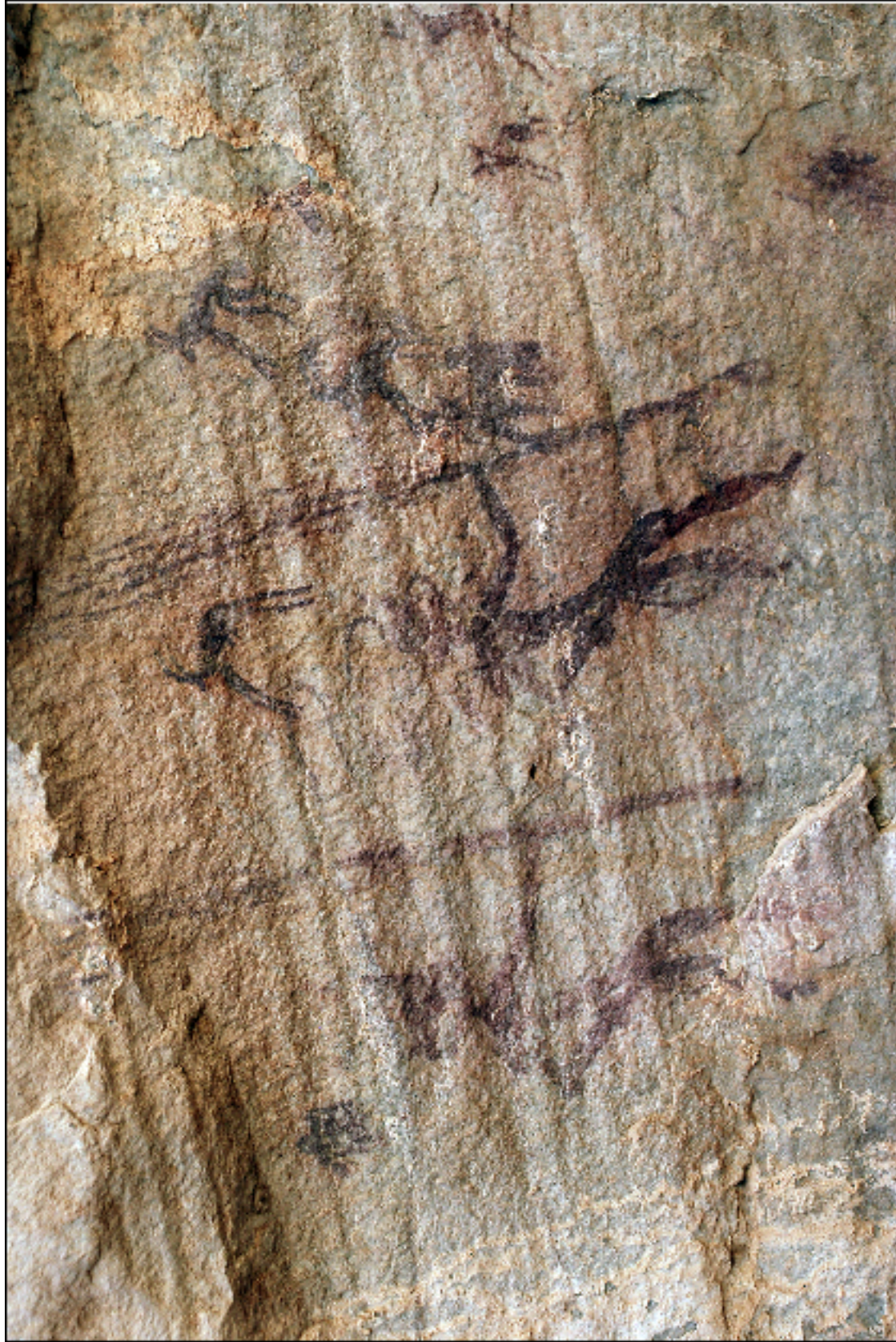
Sefar. Isokokoinen kala pyöröpääkaudelta ja sen yläpuolella pitkäkonvainen kettu, joka lienee kalan kuvaa nuorempi.

Kuva: Aïcha

Sefar. Tanssivia ihmisiä pyöröpääkaudelta.

Kuva: Fadimata

Sefar. Miehii ja kettuja pyöröpääkaudelta. Miehillä on kädessään pitkät haaraiset seipäät, joiden alaosaan on kiinnitetty jokin pyöreä esine.

Kuva: Ageouad

Sefar. Tanssivia naisia yllään naamiot ja lyhyet kalsihameet. Pyöröpääkausi.

Kuva: Bokheni

← ---

Sefar. Iso pyöröpääkauden kuva missä yllinnä iso ääriivoin maalattu härkä ja sen alla kaksi ääriivoin maalattua ihmishahmoa.

Kuva: Aicha

--->

Sefar. Lyhyisin mekkoihin pukeutuneita tyttöjä rituaalimaisessa asennossa. Pyöröpääkausi.

Kuva: Fadimata

Sefar. Lähikuva edellisestä jossa näkyvät "sarvelliset" päähineet.

Kuva: Fadimata

Sefar. Kuuluisa pyöröpätkäuden maalaus. Keskellä oleva mieshahmo päähineessään voi olla shamaani. Oikealla puolella oleva nainen on palvonta-asetuksessa.

Kuva: Bokheni

←---

Sefar. Lähikuva edellisestä, missä näkyy kuinka molemmat hahmot on kuvattu ilman kämmeniä.

Kuva: Oucha

--->

Sefar. Pyöröpääkauden kuva-aiheita.

Kuva: Aicha

Sefar. Yksityiskohta edellisestä, linnun tai perhosen kuva.
Perhostulkinnan on esittänyt F. Soleilhavoup.

Kuva: Bokheni

Sefar. Metsästäjä palmentolaiskaudelta. Kalliossa on myös pieni
ampiaispesä.

Kuva: Fadimata

←---

Sefar. Iso karjalauma ja kentties kolme omistajaperhettä paimentolaiskaudelta.

Kuva: Fadimata

Sefar. Metsästäjä jousen ja nuolien kanssa. Paimentolaiskaudelta.

Kuva: Ageouad

< ---

Sefar. Lammas ja kauris pyöröpä-
kaudelta. Ympyrä voi olla auringon
symboli.

Kuva: Aïcha

--- >

Sefar. Synnyttävä nainen piileskelee
pienen kalliosyvennyksen katossa.

Kuva: Fadimata

Sefar. Paimentolaiskauden voimakasrakenteinen metsästäjä.

Kuva: Aïcha

Sefar. Jonossa tanssivia mieshahmoja pyöröpääkaudelta.
Kuvassa voidaan nähdä seksuaalisymboliikkaa.

Kuva: Oucha

<--->

Sefar. Vain ääriivoin maalattu tanssiva hahmo paimentolaiskaudelta.

Kuva: Fadimata

--->

Sefar. Pitkätukkainen hontelo metsästäjä paimentolaiskaudelta. Karikatyyri. Onko miehellä jonkinlainen lannevaate? Kuvio toistuu monissa Tassilin kuvissa. Entä mitä esinettä hän pitää vasemmassa kädessään?

Kuva: Oucha

Sefar. Pääleikkäisiä pyöröpääkauden kuvia. Keskellä alhaalla isokokoinen nauhoim koristeltu häikä, jonka päälle on maalattu äiti vastasyntyneen kanssa.

Kuva: Fadimata

Sefar. : Lähikuva paljastaa ejakuloivan miehen. Naista ja miestä yhdistää tuttu puolikuun symboli.

Kuva: Bokheni

Sefar. Osa päällekkäisten kuvien freskoa pyöröpäkaudelta. Keskellä iso irtonainen käsivarsi, jonka merkitystä ei tunneta. Pienet juoksijat voivat olla myöhemmältä kaudelta.

Kuva: Aicha

Sefar. Paimentolaiskauden tustelukohtaus. Ehkä tässä taistellaan hupenevista laidunmaista. Kuvan alareunassa pyöröpäkauden pukkeja.

Kuva: Aicha

Tin Aboteka. Yksityiskohta edellisestä maalauksesta.

Kuva: Fadimata

Sefar. Pyöröpääkauden kirahvi ja pukkeja. Kirahvilla 'ratsastava' hahmo lienee maalattu myöhemmin.

Kuva: Fadimata

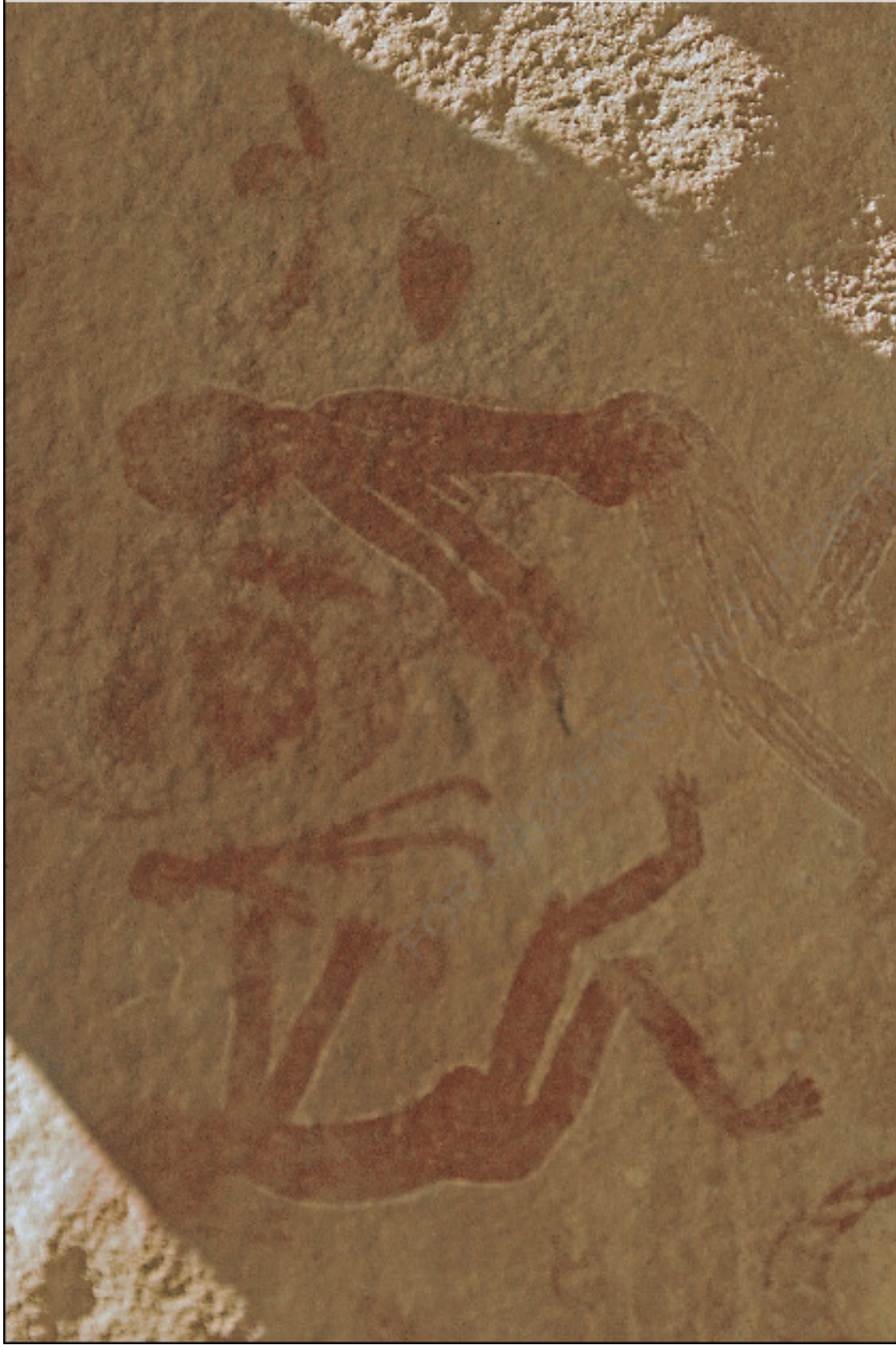

Sefar. Taustalla tumma pyöröpääkauden ihminen ja sen päälle on maalattu vaaleita hahmoja.

Kuva: Fadimata

Sefar. Paimentolaiskauden maalaus. Vasemmanpuoleisen naisen olkapäällä jälleen outo puolikuun muotoinen kappale. Ihmishahmot voivat olla eri-ikäisiä.

Kuva: Oucha

Sefar. Perhepotretti pyöröpääkaudelta.

Kuva: Bokheni

Sefar. Pyöröpääkauden hahmoja palvonta-asetnossa. Tässä maalauskeskiössä useita arvoituksellisia rengaskuvioita.

Kuva: Oucha

←---

Sefar. Pyöröpääkauden
shamaanihahmo. Huomaa paljova
hahmo oikean pohkeen kohdalla.

Kuva: Agrouad

ED VIA BLURB.CO

--->

Sefar. Kuuluu suuri "Sefarin jumala", korkeus n. 250 cm. Tämä palvonnin kohteena oleva jumalhahmo näyttää kärsivän epämuodostumista, joista suurin on vallatavat kivekset, jotka viittaavat elefanttitautiin (Soleilhavoup, Kunz).

Kuva: Fadimata

BBC NEWS 8.10.2008

'End in sight' for elephantiasis

A painful and disfiguring disease affecting more than 100 million people worldwide could be wiped out by 2020, say experts.

Lymphatic filariasis (LF), often called elephantiasis, is caused by parasitic worms and causes grotesque swelling of the limbs, breasts and genitals.

Sefar. Sama seinämä kauempaa alhaalta kuvattuna. Huomaa erityisesti eläinten kuvaamistapa. Eläimen keho on kuvattuna sivusta, mutta tietyt ruumiinosat edestä: jalat, sarvet ja korvat. Eläimen selän päälle kuvattu synnyttävä nainen (?)

Kuva: Bokheni

Sefar. Paljova naisnahmo, joka on myös kuvattu täydellisenä, rinnat päällekkäin.

Kuva: Agacuaad

Sefar. Jumalhahmon jalkojen juuressa suuri joukko paljovia hahmoja. Kuvassa oikealla arvoituksellinen soikio.

Kuva: Aïcha

Sefar. Välien selvittelyä pyöröpäkäkaudelta.

Kuva: Aïcha

Sefar. Isokokoinen alkuhärkä, jonka päälle on maalattu antilooppi. Toimen antilooppi on lähes kosketuksissa luonnolliseen halkaamaan. Sen sorkkin on liitetty puolikuun muotoinen esine, joka tavallisesti on liitetty ihmisiin.

Kuva: Fadimata

Sefar. Pyöröpääkauden naisshahmoja, joista toinen on kääntynyt kallion rakoä kohti.

Kuva: Fadimata

<---

Sefar. Puolikuun koristama Sefarin kruunupäinen "Kalejumala" (Lhote) pyöröpääkaudelta Kala on tulkittu myös linnuksi. Korkeus n. 250 cm

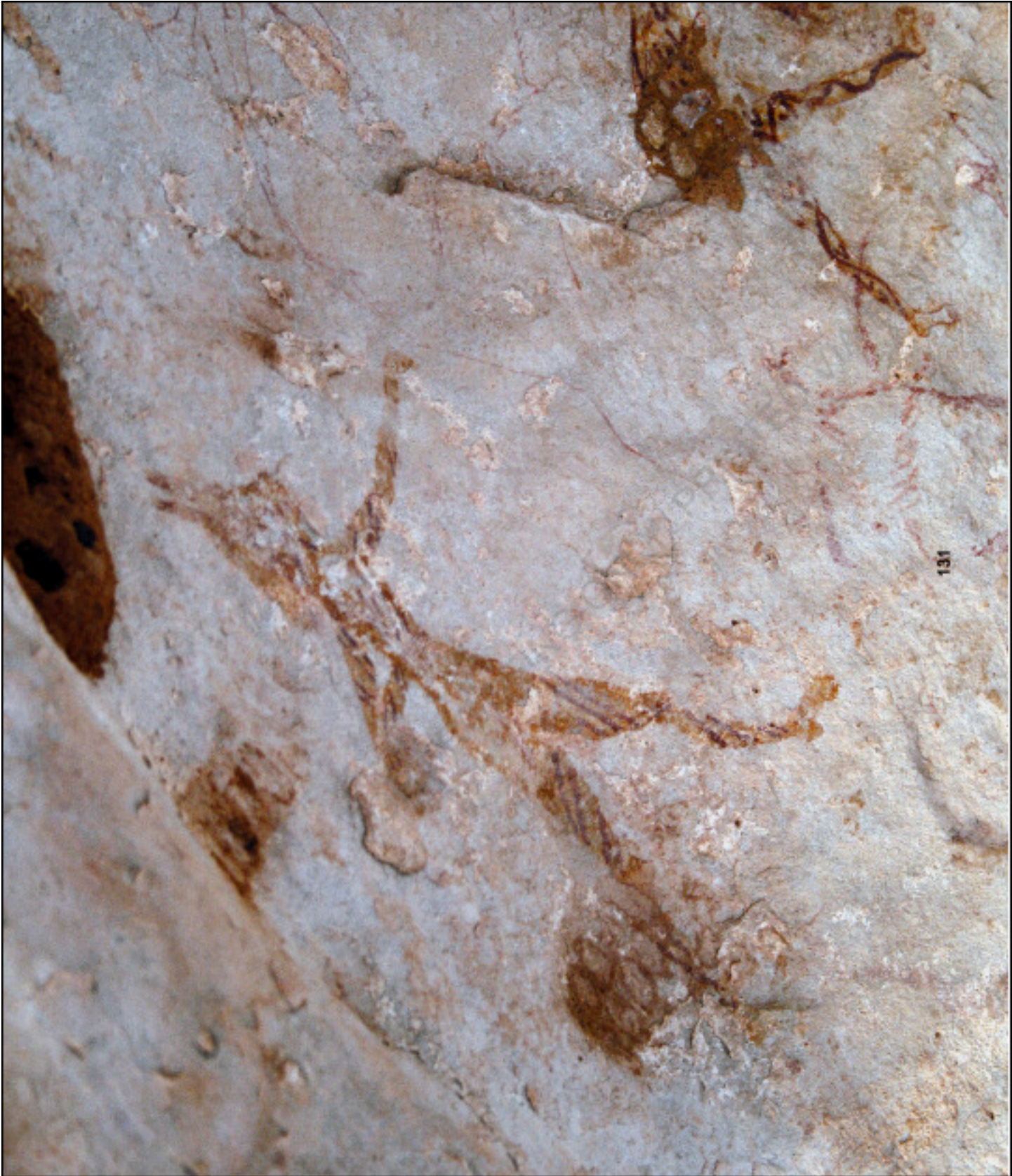
Kuva: Agacouad

--->

Sefar. Kuvassa vasemmalla ihminen, jolla on 'jänispäähine', oikealla strutsi. Pyöröpääkausi.

Kuva: Aïcha

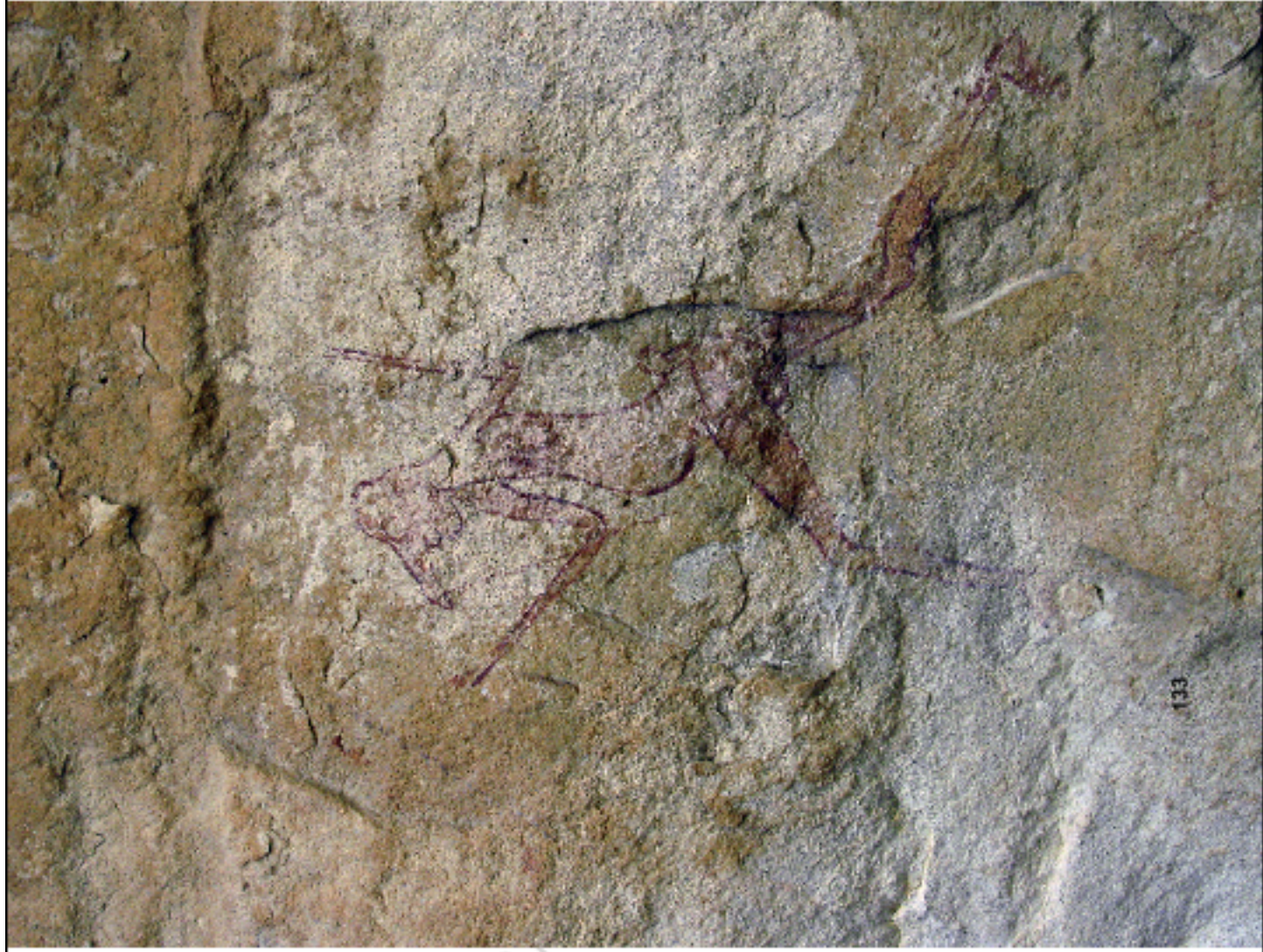

Sefar. Paimentolaiskauden metsästäjiä. Eri aikoina maalattuja kuvia.

Kuva: Bokheni

Sefar. Paimentolaiskauden mies.
Karikatyyri.

Kuva: Fadimata

Sefar. Metsästäjänäinen kumartuneena pukin edessä. Outoja pitkäkaulaisia lintuhahmoja. Ihmisiä arkiaskareissa. Eri kausien kuvia. Oikealla oleva henkilö voi olla hevoskaudelta, muut varhaiselta peimentölkäiskaudelta.

Kuva: Aïcha

Sefar. Pyörreikäkauden tanssijoilta.

Kuva: Fadimata

Sefar. Käsivarren kuva, jonka alla tai päällä on ohuella viivalla maalattu sarvikuono ja paksulla viivalla maalattu iso strutsi. Vain strutsin kaulaosa mahtuu kuvaan. Pyöröpaäkausi.

Kuva: Bokheni

Sefar. Sirot antilooopin kuvat pyöröpaäkaudelta.

Kuva: Oucha

Sefar. Koristeellisin vaatteisin pukeutuneita tanssijoita pyöröpääkaudelta.

Kuva: Aïcha

Sefar. Tummia tanssijoita yhdistää köysi.

Kuva: Aïcha

Sefar. Ihomaalauksin tai vaattein koristelluja naistanssijolta takaapäin kuvattuna. Pyöröpääkausi.

Kuva: Agacouad

Sefar. 'Naamilaiset' Sefarissa pyöröpääkaudella.

Kuva: Aicha

<--->

Sefar. 'Musta nainen'-nimellä tunnettu naamioitunut nainen pyöröpiäkaudoilta. On epäselvää, mitä nainen pitää kädessään. Kenties keramiikkaa.

Kuva: Aicha

--->

Sefar. Kuvan alaosassa elämää paimentolaiskaudella, ylempi osa mahdollisesti myöhemmin maalattu.

Kuva: Ouchta

Sefar. Andropomorfi pyöröpäkaudeilta.

Kuva: Ageouad

Sefar. Raidoin koristeltu nainen pyörö-
päjäkaudelta.

Kuva: Bokheni

Sefar. Sikapaimenet paimentolaiskaudelta.

Kuva: Ageouad

Sefar: Tyylitellyjä ampaisnaamioita paimetolaiskaudelta.

Kuva: Agaouad

Sefar. Hevoskauden kaksoiskolmiloihmisiä. Kamelikuva myöhemmin lisätty.

Kuva: Oucha

Sefar. Asumukset on kuvattu ylhäältä ja niissä asuvat ihmiset sivulla. Vasemmalla kameli ja oikealla hevonen ratsastajineen. Kamelikausi.

Kuva: Agouad

Sefar. Kämmenpainalluksia. Ylhäällä keskellä oleva kuva antaa viitteen siitä, että ns. negatiivisen kämmenkuvan päälle on punavärillä painettu kämmenjälki.

Kuva: Agouad

Sefar. Mahdollisesti kameilkauden metsästyskuva, jossa koirat piirittävät osumia saanutta pukkia.

Kuva: Agouad

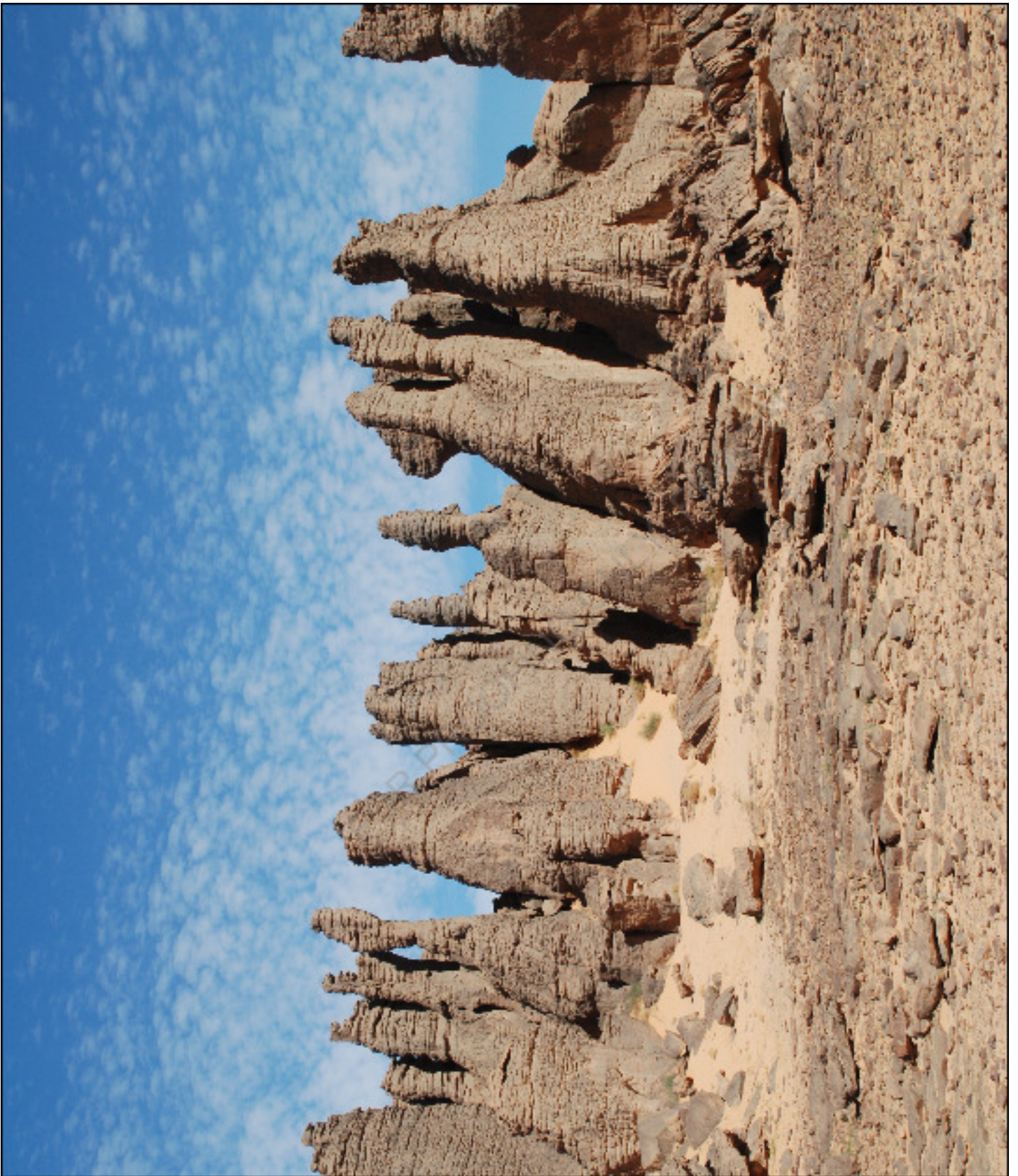
Sefar. Hevoskauden taistelulukhtaus.

Kuva: Oucha

Sefar. Kamelien ja aasien kulkemaa reittiä.

Kuva: Agaouad

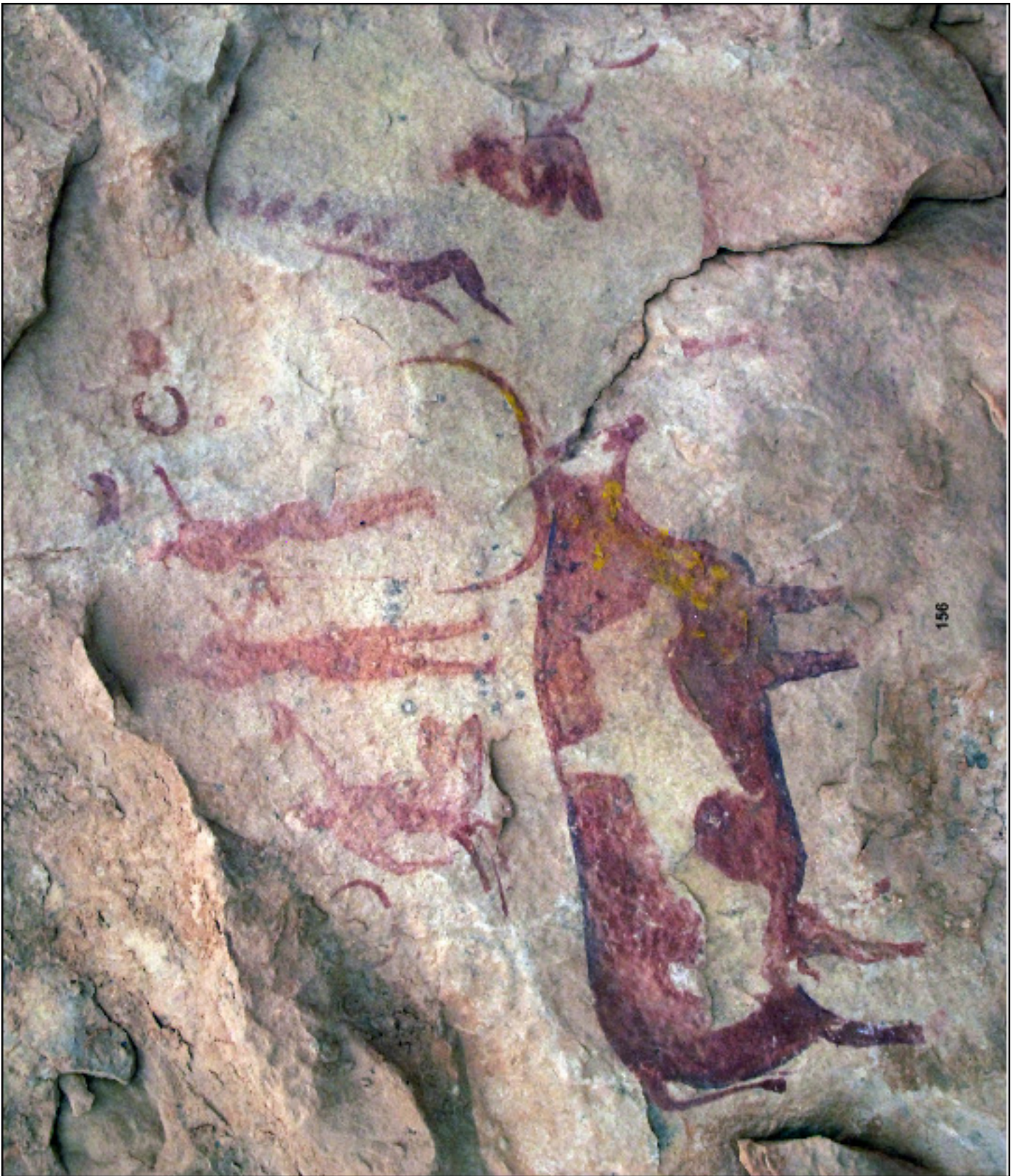

Titeras N'Elias.

Kuva: Bokheni

Titeras N'Elias. Mies ajaa kahden hevosen vetämiä rattaita.
Hevoskausi.

Kuva: Bokheni

Titeras N'Elias. Paimentolaiskauden kuva sisältää monia tulkinta-arvoituksia.

Kuva: Agaouad

Titeras N'Elias. Pyöröpääkauden jumalhahmon yläpuolella ihomaalauksin koristelluja hahmoja.

Kuva: Bokheni

Kuva: Bokhemi

UPLOADED VIA BLURB.COM

Timenzouzine. Pyöröpääkauden ihmisiä arvoituksellisissa asennoissa.

Kuva: Aïcha

Timenzouzine. Vaakakallelle hakattu suurikokoinen elefanti bubalus-kaudelta.

Kuva: Bokheni

←---

Timenzouzine. Lähikuva elefantista. Kohtisuoraan yhäältä paistava aurinko ei luo varjoja kuvaan ja tekee kunnollisen kuvan saamisen kohteesta mahdotto-
maksii!

Kuva: Bokheni

--->

Timenzouzine. Vasemmalla olevan syvennyksen katossa on seuraavan sivun vaikuttava maalaus.

Kuva: Bokheni

Timenzouzine. Isäntä juhlatamaineissa kohoittaa maljan karjansa kunniaaksi. Paimentolaiskausi.

Kuva Agatouad

Timenzouzine. Korkea antiloppyryhmä kalliorynnöksessä.

Kuva: Bokheni

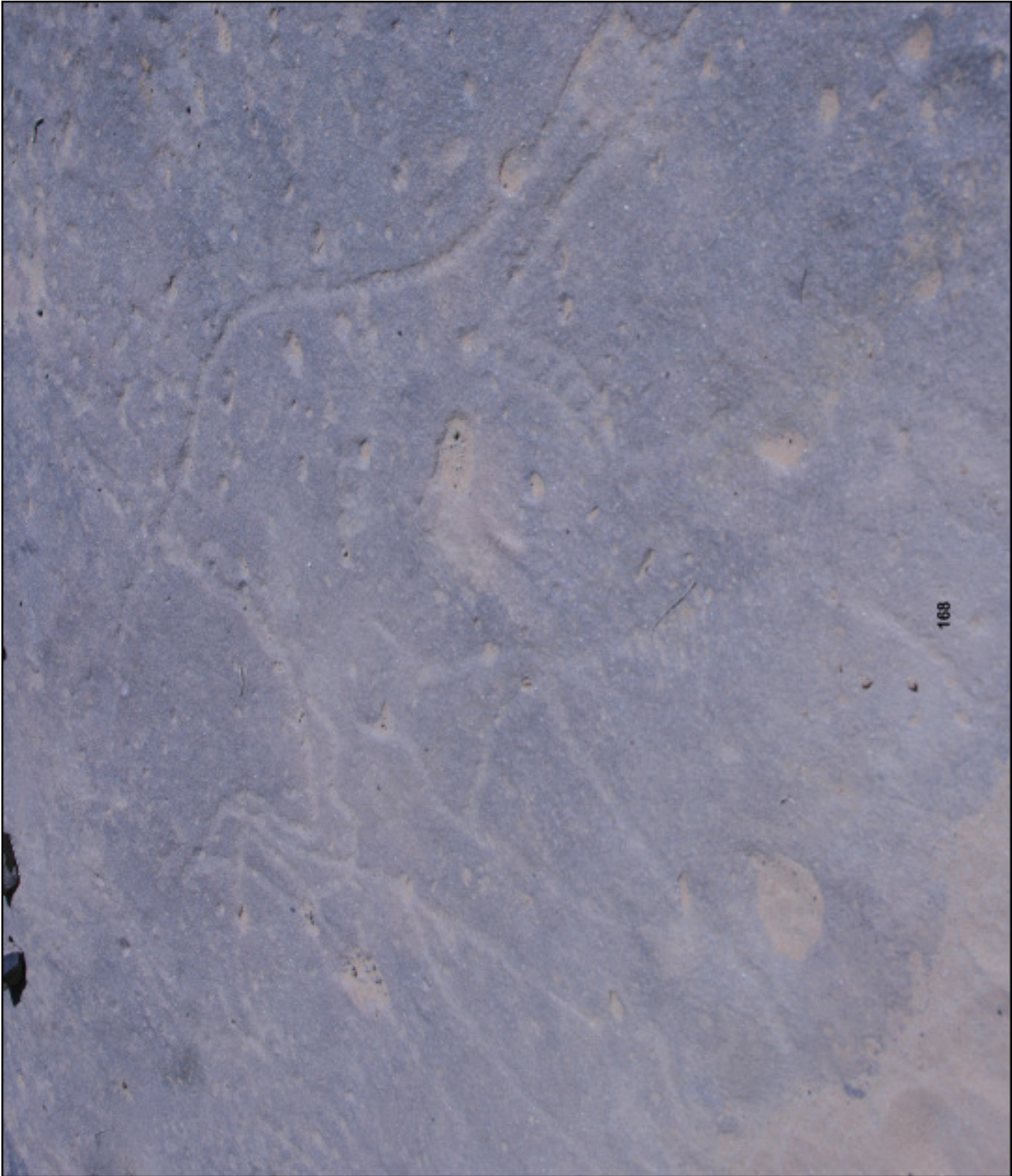

Timenzouzine. Edellisen sivun antiloopit suurempana.

Kuva: Bokheni

Timenzouzine. Uhelias mula-mula (kalottitasku, Oenanthe leucopygia) on tullut tarkastamaan, josko turisteilla jäisi muruja lounaaksi...

Kuva Bokheni

Timenzouzine. Toinen näkemämme elefanttikalvverrus bubalus-
kaudella.

Kuva: Bokheni

Tan Zoumaitak. Luonnon luoma kita.

Kuva: Oucha

Tan Zoumaitak. Saharan myrtti (Myrtus nivellei), luetaan Tassilin uhanalaisiin kasveihin. Tassilin alueella kasvin lehtiä käytetään parantamaan maksan toimintaa. Kourallinen lehtiä uutetaan vuoheen maitoon ja nautitaan kuumana. (Lähde: A guide to medicinal plants in North Africa). Kuva: Agsouad

Tan Zoumaitak. Komea fresko pyöröpääkaudelta. Keskiössä kaunis tanssiva pari, joka on valittu Tassilin kansallispuiston tunnukseksi.

Kuva Bokheri

< ---

Tan Zoumaïtak. Pukilla ratsastava lapsi on silminnähden iloisaa keveistä hahtuvapalloisista!

Kuva: Bokheni

--->

Tan Zoumaïtak. Tanssijat pukkién ympäröimänä, komeasarvisin etualalla. Pukin takana lielee rumpu hapsuineen.

Kuva: Bokheni

Tan Zoumaitak. Tanssi jatkuu.

Kuva: Bokheni

Tan Zoumaitak. Tyttö ja pelottava eläinhahmo, jolla on eri eläinten piirteitä. Mutta onko hapsuilla varustettu rengas rumpu? Kenties tanssiva tyttö on maalattu myöhemmin sen päälle, mutta väri on osittain kulunut pois.

Kuva: Agouad

←---

Tan Zoumaitak. Yksityiskohtia koristellusta, pyöröpääkauden tanssijasta ja pienokaisesta. Alla arvotuksellinen, myöhemmin lisätty eläinraho.

Kuva: Agaouad

ED VIA BLURB.CO

Tan Zoumaïtak. Edellisen kuvan oikealla puolella äiti, jonka päälle on maalattu tyttö sauvan kanssa. Tilaa olisi ollut maalata tyttö etäämmälle, mutta kuvan paikka on tarkoituksella valittu näin.

Kuva: Ageouad

Tan Zoumaïtak. Lähiokuva pusseja heiluttavasta naisesta.

Kuva: Ageouad

Kuva: Bokheni

Kuva: Bokhemi

179

Tamrit. Metsästyskohtaus paimentolaiskaudelta. Punaiset läiskät kuuluvat saaliseläimiin. (Lhote)

Kuva: Bokheni

Tamrit. Matalan lipan alla löytyy yllätyskuva. Koko lipan alapuoli on maalattu täyteen punaisia täpliä, jotka eivät näytä muodostavan mitään selvää kuviota. Kuvaavat ehkä liikettä. Paikalliset oppaamme eivät tunneneet maalausta.

Kuva: Bokheni

← ---

Sallihohen (Salyhowhen).

Kaksiviikkoinen vaelluksemme lähenee loppuaan. Vielä on kameleiden kanssa selvitävä 600 metriä alempana olevaan laaksoon kiviä ja lohkaraita täynnä olevan solan läpi.

Kuva Bokheni

Erg Admer.

Kuva: Oucha

Tim Rass. Hevoskauden kuvia. Kuvan keskellä maja, alaosassa vasemmalla hevosrattaat osittain näkyvissä.

Kuva: Ageouad

Tegahahart

Aivan Djanetin vieressä, lentokentälle menevän tien varrella, on eräs Saharan kuuluisimmista ja kauneimmista kallopiirroksista, "Itkevät lehmät".

Paikalliset oppaat kertovat mielellään tarinaa siitä, kun lehmäläuma tutulle juomapaikalleen tullessaan huomasi lammikon kuivuneen...

Tarina koskettaa ajankohtaisuudellaan. Käynnissä olevan nopean ilmastomuutoksen seuraukset ovat jo täällä arkipäivää.

Kuva: Bokheni

--->

Tin Amali. Esi-islamilainen hauta,
d = 25 m.

Kuva: Fadimata

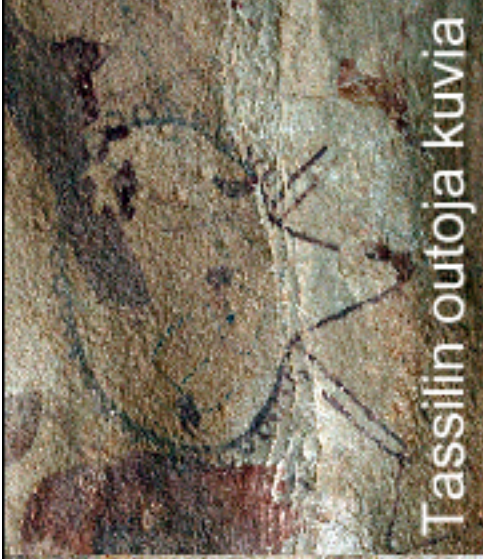

Tassilin kasveja ja eläimiä

Tassilin kivigalleriat

TOP PRODUCT ONLY

Tassilin outoja kuvia

Tassilin outoja kuvia

NOMADIT

Nomadit ovat ihmisryhmiä, jotka eivät asetu vakinaiseen asuinpaikkaan, vaan liikkuvat esim. laiduntavien eläinten mukana. Monet kulttuurit ovat olleet perinteisesti nomadisia, mutta nykyisin nomadismi on yhä harvinaisempaa.

Nomadit jaetaan yleisesti **paimentolaisiin** eli pastoraalisiin nomadeihin ja **metsästäjä-keräilyihin**. Edelliset paimentavat karjaa ja liikkuvat sen perässä, kun entinen alue ei enää elätä sitä. Jälkimmäiset liikkuvat ristää, kalaa lahi ravintokasveja etsimässä.

Nomadisiin vastakohta on **sedentismi**, paikallaan asuminen. Näin määrittelee mm. Wikipedia nomadit.

Puolinomadi eli seminomadi viettää osan vuodesta paikallaan asuen ja osan liikkuen paikasta toiseen.

Monesti puolinomadi suosii karjana pienikokoisia eläimiä kuten lampailla ja vuchia. Joissain yhteisöissä erityiset paimenet hoitavat karjaa hyvinkin kaukana asuinalueista.

Paimentolaisia eli nomadeja elää eri puolilla maapalloa aina Pohjoiskaloin saamelaisista Itä-Afrikan

masaiheimoon ja Lounais-Afrikan himboihin.

Koska nomadit eivät yleensä välitä valtioiden rajoista, eivätäkä maksa veroja, hallitukset suhtautuvat heihin karsaasti.

Nomadien ongelmana on ollut ymmärtämättömyiden ja ei-toivottujen ulkopuolisten tunkeutuminen heidän mailleen omine pyrkimyksineen.

SAHARAN NOMADIT – ILMAN VALTIOTA

Meille länsimaalaisille tulee mieleen Saharan nomadeista syvän sinisiin kaapuihin ja turbaaneihin pukeutuneet, kameleineen hiekkadyynien keskellä liikkuvat, **tuaregit**.

"Tuaregit ovat nomadekansaa Keski-Saharasta ja kuuluvat berberin suurperheeseen. Olemme asuneet Pohjois-Afrikassa ja aikojen alussa berberikulttuuri ja kielet tunnettiin jo 2000 vuotta ennen ajanlaskun alkua".

Aiemmin tuaregit asuivat koko Saharan

Kuva: Fadimata

alueella, mutta ranskalaisten saapuminen Afrikkaan sotki paimentolaiskansan elämän. Siirtomaavallan kanssa tuaregit kävivät sotaa 50 vuoden ajan. Siirtomaavallan päättyessä alueelle perustettiin itsenäisiä valtioita, kuten Algeria ja Mali. Tuaregit eivät saaneet omaa maata. Heidän alueensa pirstoutui monen maan kesken. Vaeltajat eivät enää voi vaeltaa kuten ennen. *"Muut karsit ovat aikojen kuluessa omaksuneet vaeltajalta kulttuurin, koulujärjestelmän ja kielen, mutta tuaregit eivät."*

Näin selitti **Terakaft**-yhtyeen **Issa Dicko** vieraillessaan Helsingissä Kaisaniemen kentällä v.2009. Yhtye soittaa pakolaisten aavikkobluesia sähkökitaralla.

AAVIKKOBLUESIA

Miksi pakolaisten bluesia? Ensimmäinen tuaregien vastarinta-aalto alkoi vuonna 1963 Malissa. Se johti tuaregien kannalta ikävään lopputulokseen: tuaregien asuinalueiden valtiot tappoivat karjaa ja myös kansalaisia sumeilematta. Algerian hallitus joutui luovuttamaan Malin puolelle suuria määriä tuaregeja teloitettaviksi.

60-luvulla sitten alkoi tuaregien pakolaisaaltoilike.

"Yritämme saada ulkoministeriöltä tukea liikkuvan äänistudion hankkimiseen Maliin. Liikkuva studio palvelisi koko tuareg-yhteisöä, ei vain tuaregeja Malissa. Monissa naapurimaissa tuaregeilla on valkeaa. Mali on ainut alue, jossa tällainen projekti voi onnistua. Me viemme studion maan rajalle ja tuaregit toiselta puolen tulevat rajan yli äänittämään musiikkiaan".

Näin kuvaili **Jaana-Maria Jukkara Suomen AfousAfous ry**-keskuksen johtaja.

"Nykyään nomadi-termiin ovat ihastuneet myös matkatoimistot, jotka kosiskelevat helkeksi arjesta irrottautuvia reppumatkaajia. Taivaanrantaan on aina löyhtynyt kaipaajia. Kaipaukseen löytyy kaksi koulukuntaa: ne, jotka unelmoivat pääsystä tiettyyn paikkaan ja ne, joille päämääränä on itse liike.

Mitä mahdollisempaa lähteminen on, sen enemmän sitä ihannoidaan". Näin kertoilee **antropologi Tea Virtanen**.

Kuva: Agsoulia ©

Kirjalliset lähteet:

- 1) Nomadit (Wikipedia, Internet)
- 2) Jürgen F.Kunz: Verborgene Schätze der Sahara Druckhaus Kastner, Wolnzach v.2009
- 3) Maaïma kylässä: Terakafi soittaa pakolaisten bluesia aavikolta (Internet)

Agassid

Kuva: Bokheni

Kuva: Bokhemi

FOR PROOFING ONLY. PRINTED VIA BLURB.COM

12 000 vuotta Saharan ilmastohistoriaa

Maapallon ilmastohistoriaa on pystytty vähitellen avaamaan.

Merisedimenttejä tutkimalla on havaittu, että maapallon lämpimät ja kylmät kaudet jäätiköitymiseen näyttävät tulevan ja menevän syklisesti.

Selityksen syklisyydelle antaa ns. **Milankowitchin teoria**, jonka mukaan

maapallon saama auringon säteilyn määrä riippuu maapallon radasta ja asemasta avaruudessa.

Käytetyt lähteet:

- Juha-Pekka Lunkka: Maapallon ilmastohistoria
- Nasa, maapallokuva
- Bokhenin muokkaama kaavio Perryn & Hsu:n tutkimuksesta.

1. Maapallon kuvitellun akselin kaltevuuskulma maan rätätasoon nähden vaihtelee 41 000 vuoden syklissä välillä 22,2 - 24,5 astetta. Se on tällä hetkellä 23,5 astetta.

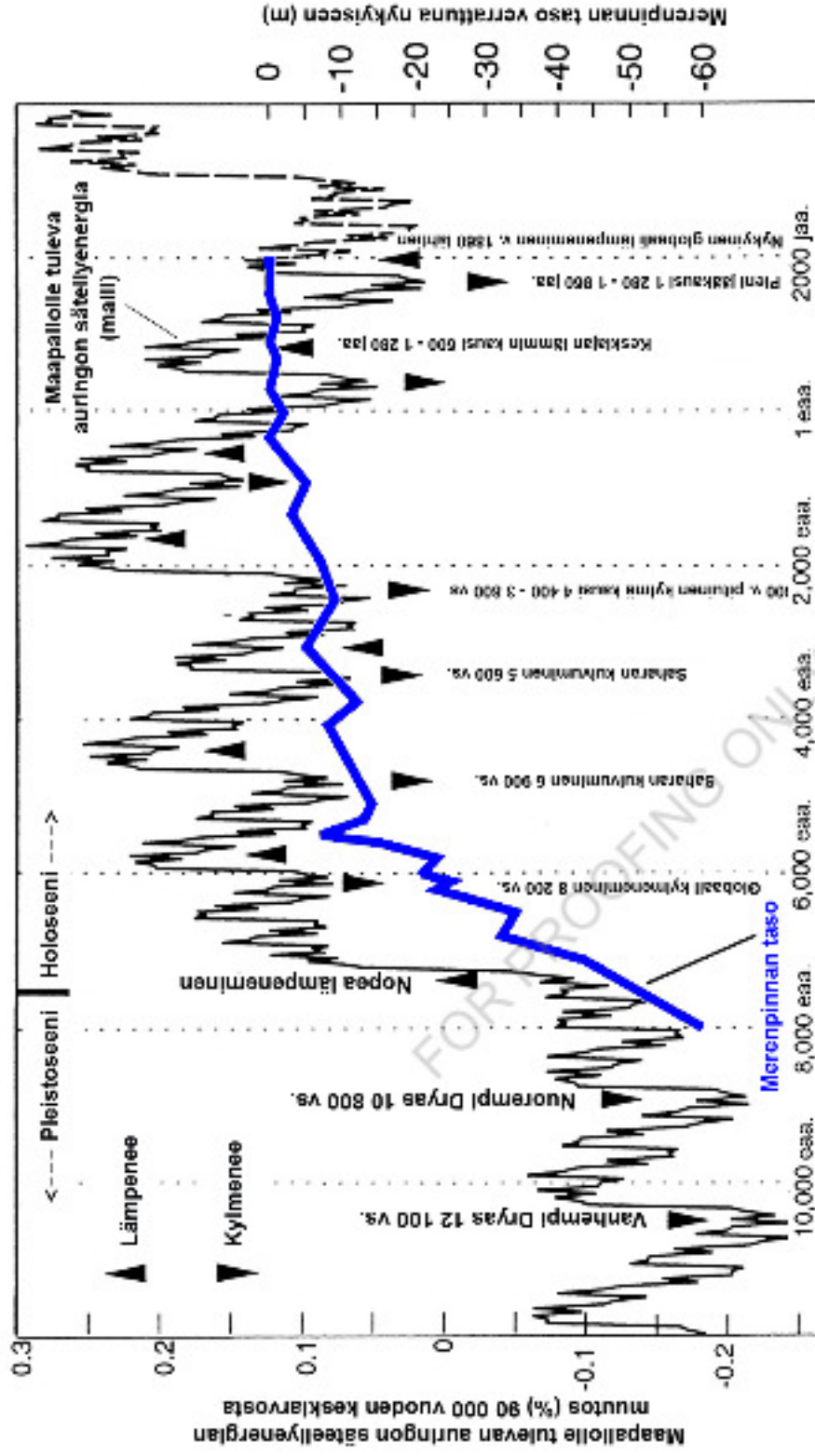
2. Maapallo kiertää aurinkoa ellipsin muotoista rataa. Ellipsiradan muoto vaihtelee 100 000 ja myös 413 000 vuoden sykleissä, jolloin radan muotoa kuvaava eksentrisyys vaihtelee välillä 0,0050 - 0,0607. Se on tällä hetkellä 0,0167 ja on menossa pyöreämpään suuntaan.

3. Maapallon kuviteltu akseli tekee kaltevuuskulman muutoksen lisäksi myös kiertoliikettä (**huojunta**, prekessio) suorittaen 23 000 vuodessa täyden kierroksen.

Ottamalla huomioon lisäksi mm. auringon aktiivisuuden muutokset (11 ja 90 000 sykleissä) on voitu luoda malleja, jotka näyttäisivät melko hyvin pitävän yhtiä maapallon ilmastohistorian kanssa. Malleja ovat

Milankowitchin teorian pohjalta kehitteleet mm. **Charles A. Perry ja Kenneth J. Hsu** (Geophysical, archaeological, and historical evidence support a solar-output model for climate change).

Väestö on kasvanut. Vaikka saaliseläimiä on enemmän on jatkettava saaliseläinten tarhaamista. Vähitellen omaksutaan uusi elämänmuoto, syntyy pysyvä asutusta. Maanviljely ottaa ensi askeliaan.

Tästä alkaa neoliittinen vallankumous...

8000 v. e.

Kuivuminen ei tapahdu yhtäkkiä, mutta aaltomaisesti kuitenkin vääjäämättä, saaliseläimet kaikkooavat. Vähitellen metsästäjä-keräilijöiden päässä syntyy ajatus, miten selvittää hupenevien saaliiden kanssa.

Keksitään eläinten vangitseminen - näin säästetään ruckaa pähemmän päivän varalle. Muutetaan tarpeen tullen eläimiksi ja sitten sateiden uudelleen palatessa muutetaan takaisin savannille..

Vasta lämpimän kauden ja sateiden alkaessa holoseenin alussa, ihmiset saattoivat siirtyä savannille suurten villieläinten perässä..

Samaan aikaa ihminen alkaa etsiä syntyjä syviä ja maalaavat maailmanselityksensä pyöreäpäisiä jumalahmoja kalliioon.

Metsästysonni alkaa kääntyä, kun noin 6900 sitten Sahara alkaa jälleen kuivua.

Kuvva: Bokhemi

Maantieteilijä

- Mitä te teette?
 - Minä olen maantieteilijä, vanha Herra sanoi.
 - Mikä maantieteilijä on?
 - Hän on tiedemies, joka tietää, missä ovat meret, joet, kaupungit, vuoret ja erämaat.
 - Sehän on mielenkiintoista, pikku prinssi sanoi. Sehän on vihdoin todellinen ammatti. Ja hän silmäili maantieteilijän tähteä. Hän ei ollut vielä koskaan nähnyt niin suurenmoista tähteä.
 - Onpa teidän tähtenne kaunis. Onko teillä valtameriä?
 - En voi tietää sitä, sanoi maantieteilijä.
 - Ah. (Pikku prinssi oli pettynyt.) Entä vuoria?
 - En voi tietää sitä, sanoi maantieteilijä.
 - Entä kaupunkoja ja jokia ja erämaita?
 - En voi tietää sitäkään, sanoi maantieteilijä.
 - Mutta teidän olette maantieteilijä.
- Aivan oikein, sanoi maantieteilijä, mutta minä en ole tutkimusmatkailija.
- Minulla onkin suuri puute tutkimusmatkailijoista. Ei maantieteilijä mene laskemaan kaupunkoja, jokia, vuoria, meriä, valtameriä eikä erämaita.
- Maantieteilijä on liian tärkeä herra juoksentelemaan ympäri. Hän ei poistu toimistostaan. Mutta hän ottaa siellä vastaan tutkimusmatkailijat. Hän kyselee heiltä yhtä ja toista ja kirjoittaa muistiin heidän kertomaan asioita.
- Ja jos jonkun muisteimat tuntuvat mielenkiintoisilta, niin maantieteilijä ottaa selvää tutkimusmatkailijan luotettavuudesta.

Antoine de Saint-Exupéry:
Pikku Prinssi

Kuva: Fadimata

Sisällysluettelo

3	Tassili n'Ajjerin kartta
4	Sahara opettaa
12	Saharan kalliotaide
17	Pyöröpäät
20	Maalausten väreistä
	Tassili n'Ajjer
25	Assakou-sola
28	Tin Mgharen
39	Ihelen-Thilahi
57	Tin Aboteka
68	Tin Tazarit
92	Sefar
155	Titeras N'Elias
160	Timenzouzine
171	Tan Zumaitak
180	Tamrit
182	Salihojen-sola
	Djanetin ympäristö
183	Erg Admer
185	Tim Rass
186	Tegahahart
187	Tin Amali
	Tassilin kasveja ja eläimiä
188	
189	Tassilin kivigalleriat
190	Tassiin outoja kuvia
192	Nomadit
196	12 000 vuotta Saharan ilmastohistoriaa

Kirjallisuutta (Sahara, Tassili n'Ajjer)

- Henry Lhote: **Saharan kalliopiirroksat. 10000-vuotisen kulttuurin jäljillä.** Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 1959
- Jean-Dominique Lajoux: **The Rock Paintings of Tassili.** Thames and Hudson, London, 1963
- François Soleilhavoup: **L'art mystérieux des TÊTES RONDES au Sahara.** Éditions Fatou, Dijon, 2007
- Jürgen F. Kunz: **Verborgene Schätze der Sahara. 10000 Jahre Kunst und Geschichte.** Begleitbuch zur Ausstellung 19. Juli bis 1. November 2009, Stadtmuseum Ingolstadt, Druckhaus Kastner, Woinzach 2009
- Jean-Loïc le Quellec: **Rock Art in Africa. Mythology and Legend.** Éditions Flammarion, Paris, 2004
- Maailman taide, Osa: Kivikausi, WSOY 1960**